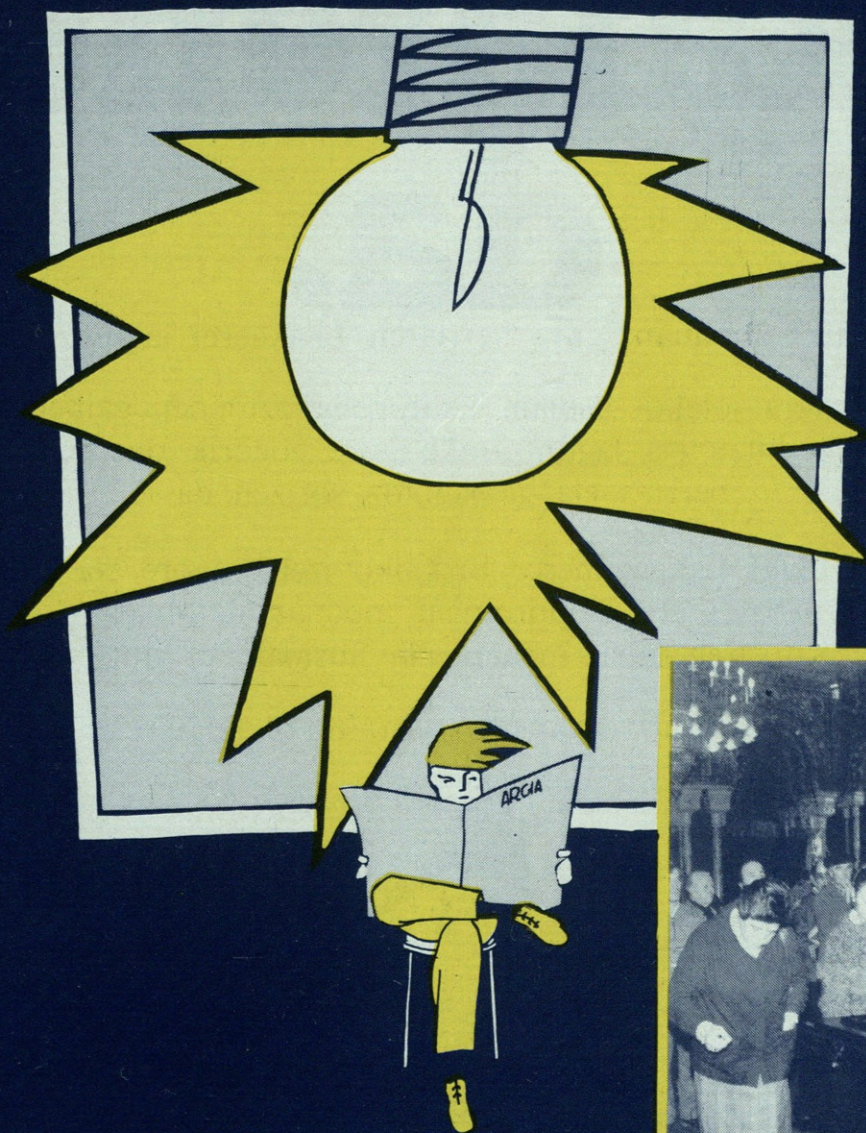

ARGIA

1.984 - Abendua 2 - XLVII. urtea - 1038 zenbakia. 100 pezta

ARGIA EGUNA
ABENDUAREN 2an
1984

Bezperan arratsalde pasa
Astigarragan

SANTI BROUARD:
AHALIK ETA
MINIK
HAUNDIENA

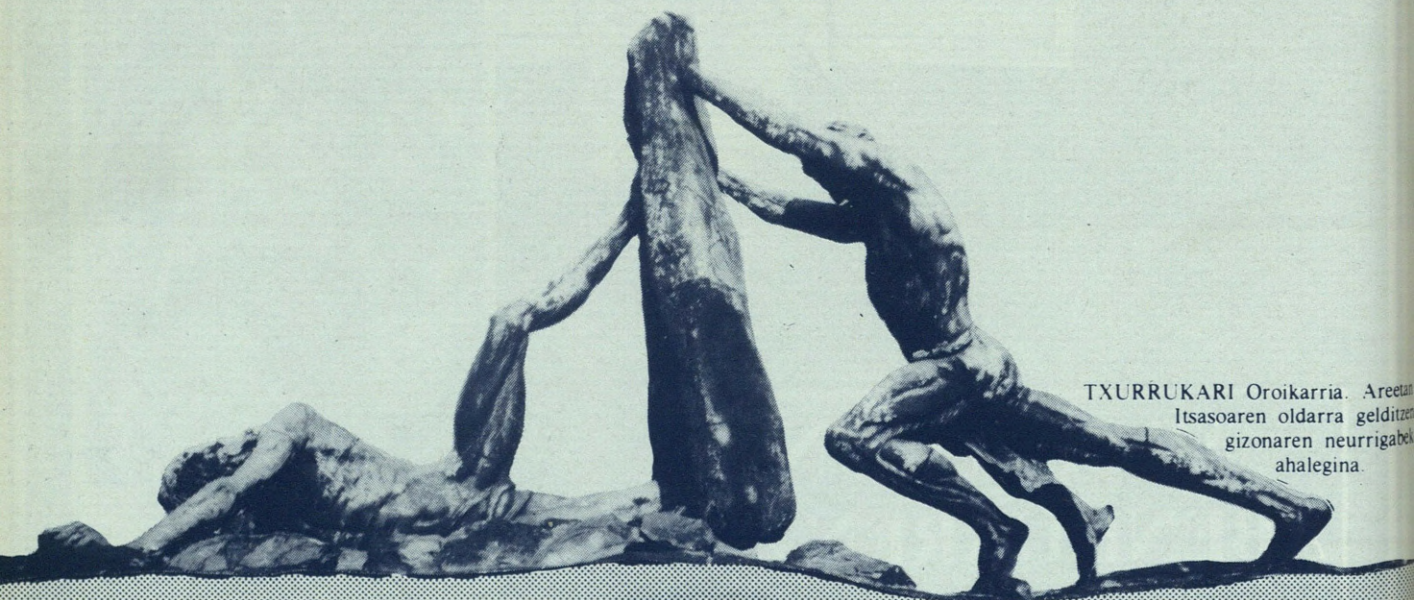
Gure ahalegina Bizkaiaarentzat da.

Gaur, betiko moduan, gure herriaren bilakaerei laguntzeko gagoz.

Gaur, aurrera joteko sasoian, itxaropena oztopoen gainetik jarrita,
zerbitzu eta laguntzarako gure gogorik onena,
berriro eta gehiagotuz sortzen da.

Gaur, eta egunero, Bizkaiko izena ohore eta,
batez ere, konpromisu moduan daraman
Aurrezki Kutxaren lana, indarra eta ilusioak, ez dute huts egingo.

Berari erantzuten jarraituko diogu.

TXURRUKARI Oroikarria. Areetan
Itsasoaren oldarra gelditzen
gizonaren neurrigabeko
ahalegina

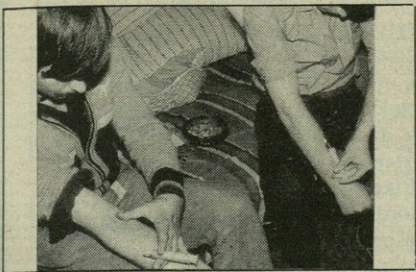
BIZKAIKO
AURREZKI KUTXA

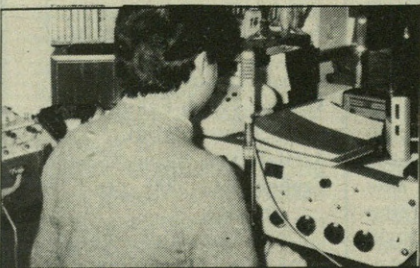
CAJA DE AHORROS
VIZCAINA

Bizkaiko Foru Diputazioak sortu eta bultzatutako Erakundea.

Droga dela eta istilu ederragak sortu dira egunotan Euskal Herrian. Poliziak droga erabiltzen duela informazioa ateratzeko. Hala zioten Euskal Herriko gotzaiek. Zenbait komandok ere baietz. PSOEko agintariek berriz poliziak ez daukala zer ikusirik droga-rekin. Datu politikak bildu ditugu honi buruz. 27. orr.

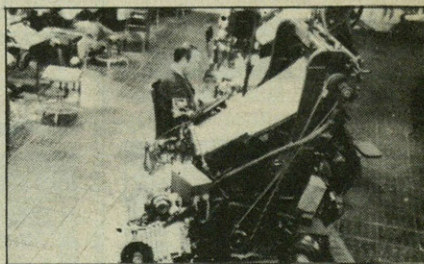
Kulturan berriz gai asko eta orrialde gutxi (honetakotan bai botatzen ditugula faltan beste zortzi bat orrialde). Historiari buruzko bi libururen egileekin hitzegun dugu (32.orr), Xabier Gereñorekin Bilbon euskara kaleratzeko antolatzen ditun afarietaz, Urruty eta Bordariri egingo zaizkien omenaldiak eta Astigarragan martxan jarriko duten Irrintzi Irratia izan dira gainontzeko gaiak.

- 4.— Aste giroa.
- 10.— Ttanttaka.
- 11.— Santi Brouard: Ahalik eta minik handiena. **I. Zubiondo.**
- 15.— Mundua ez da borobila.
- 16.— Beldurra ematen duen Estatutuaren kanpo politikaz. **P.Sastre.**
- 18.— Euri Azidoaren zaparradak. **M.Ubillos.**
- 20.— Neurosia eta perbertsioa. **M.Erro.**
- 22.— Euskal Herriko Komunikabideak. **J.Mollarri.**
- 27.— Drogaren kontra... fedea?. **T.Manterola.**
- 31.— Kulturaren ataria.
- 32.— Bi historia liburu karlistak eta sorginak medio. **T.Elustondo.**
- 34.— Xabier Gereño euskara Bilboratu nahiean. **L.Mintegi.**
- 35.— ARGIAren inkesta: bete ezazu.
- 37.— Urrutyri eta Bordariri bi omenaldi. **L.Mintegi.**
- 38.— Astigarragan pronto irrati librea. **P.Unzueta.**
- 40.— Jo... adarra.
- 41.— Bertsoak: ARGIA saria irabazi duten bertsoak: «Seme galduari» **Haltzadi.**
- 42.— Azkena: Xanti, bi irudi, gizon bat. **P.Agirrebaltzategi.**

29.ORRIAN ARGIAren IRAKURLEARENTZAT INKESTA

Egunen batean egingo zutela baina sekula gertatzerik espero ez zena egin dute: Santi Brouard hil dute. ARGIA makinetan sartu eta ordu gutxiren buruan jakin genuen berri mingarria, bere inguruneak aztertuz komentatzen dugu aste honetan, Santi zenari buruz Paulo Agirrebaltzategik eta Jose Ramon Etxebarriak beren ikuspegiak eskaintzen dizkigutelarik. 11. orr.

Erdiko erreportaia berezi xamarra dakargu aste honetan. Euskal Herriko Komunikabideak aztertu nahi izan ditugu. Begirada bat eman ARGIA EGUNeko zenbaki honetan gure "kolega" diren beste medioei. Prentsa, irrati eta telebista. 22. orr.

ARGIA

Jabea: Zeruko Argia Kooperatiba.

Donostiako erredazioa: Josu Lapda, Joxemi Zumalabe, Pello Zubiria, Iñaki Uria, Xalbardin, Jon, Joseba Alvarez.

Gasteizen: Xabier Etxaniz.

Bilbon: ANAITASUNA taldea.

Iparraldean: Ladix Arrosagarai, Mikel Hiribarren, Allande Sokarros.

Iruñean: Pello Lizarralde.

Kolaboratzaileak: Martxel Aizpuru,

Enrike Amonarriz (Jo...Adarra), Mikel Antza, Joxe Azurmendi, Balere Bakaikoa, Luis Mari Bandres, Xabier Erro, Iñaki Camino (Aste Giroa), Emilio Lopez Adan «Beltza», Alfonsó Martinez, Mikel Nabarro «Trikuharri», Eneko Olasagasti, Xabier Portugal, Koldo San Julian, Andoni Sarriegi «Murumendi», Joseba Sarriionandia, Pablo Sastre, Joxean Gezalaga «Zaldubi».

Marraskilariak: Joxemi, Julio, Zut.

Argazkilariak: Kristina, Txema Ormazabal, Luis Otaegi.

Publizitatea: Xabier Erro.

Administrazioa: Joxe Mari Ostolaza.

D.L.: 80-1963.

Helbidea: ARGIA. Virgen del Carmen, z/g. Ramonenea behea. DONOSTIA-12.

Telefonoa: (943) 28 33 99.

Inprimategia: GRAFICAS SEMI.

Hego Euskal Herria,	
Estatu Espainola.....	3.500 pta.
Ipar Euskal Herria,	
Beste atzerriak.....	4.800 pta.
Airez.....	7.300 pta.
Ale bakarra.....	100 pta.

ABENDUA 1 ABENDUA 7

Abenduan 8-an ilargi
betea

mareak: (Abenduaren
2koak)
gora: 00.18 eta 12.34
behera: 06.10 eta
17.51.

eguzkia: (Abenduaren 2an)
irten: 08.37
sartu: 18.34

(ordulariaren ordutan)

liburuak

Iñaki Camino

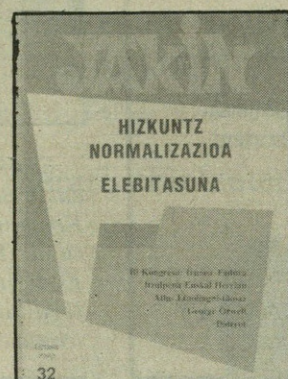
Egilea: Alfonso R. Castelao.
Titulua: Agureok maitemindu bear ez.

Argitaletxea: Antzerki 70.
Eusko Jaurilaritza.

Ezagarriak: 200 pta. 143 orrialde.

Alfonso R. Castelao-ren antzerki baten itzulpena egin zuen Antonio Maria Labai- nek, eta argitaratu egin du Antzerki jatorrizko testu gallegoa aldamenean duela. Kultura eta literaturaz gallegoak gu baino hobeto daudela dio Labai- nek. Castelao-ren hitzaurrearen aitzinean idatzitako leerro batzutan. Antzerkia bat bakarria dela dirudien arren, antzerkitxo bana dugu ekitaldi bakoitza, gaia berbera izan arren, pertsonaiak eta egoerak ezberdinak baitira. Hiru ekitaldietan kontu berbera: agure zaharra neskatila

gazte pertxentaz maitemindu eta berehala herioa agertu agurea ibaiaren bestaldera eramaki. Agureak eskain dezakeena ondasuna da beti. Saturio, D. Ramon eta Fuko (herioak eramandako hiru agureak) kanposainduan ageri dira azken zatian beren zorigaitzen berri elkarri emanez. Bitartean beren maiteen patuaz dihardute iruzurra saminki dastatuz. Azken batean, maitasuna gazteen kontua dela diosku lanak. Antzerki bakoitzeko elemenduak antzekoak ditugu: Galizian ohizkoak diren musikak (muñeira e.a.), herioa, gazte pertxentaren maitale gaztea, emakume marmazaleak eta zenbait dantza. Azkenik, Castelaok berak agintzen du nolatan behar duten jantzi eta agertu pertsonaiak. Esan beharrik ez antzerki exkaxa dela Antonio Mariak itzuli diguna.

Egilea: Askoren artean.

Titulua: Jakin 32. 84.eko uztaila-iraila. Hizkuntz normalizazioa/Elebitasuna.

Argitaletxea: Jakin.

Ezagarriak: 172 orrialde. 500 pta.

Ohituraren kontra gai monografikoa ateratu du aurtengo hirugarren zenbakia Jakinek. Monografiako aurreneko lau gaiak euskararen normalizazioaz baitihardute. Larrañaga, Egia eta Amonarriz lanak hizkuntz normalizazioaren alderdiez arduratzen da, soziologia, azken urtetako aurrerapena eta udaletarako egokitzat jotzen den plangintza. Iñaki Muller-ek Euskal Herriko elebitasunaren egoera eta teoria aztertzen di-

tu hizkuntz kontaktuei buruzko teoriak eta euskararen zapalkuntzaz hainbat gogai emanez. Hirugarren lana oso interesakoa da, ikastoletako orain arteko elebitasuna aztertzen du aldi berean irtenbideen atzetik doalarik. Etxezarreta, Garagorri eta Osorok egina da. Orain arteko esperientziek guk uste baino erantzun hobea jaso dute gurasoan aldetik. Grafika multzoa dakar, baina eskolaurte eta aurreneko aldikoak denak. Erdiko eta goiko aldiak ez dira aztertzen. Taldeen uztartzeen berri eskaintzei da egun ikastoletako eredu ezberdinetan zenbat ume eta zein eredutan dagoen adieraziz. Laugarren lana talde lanean egina da aurkezlea Sierra bera bakarrik den arren. Ikastoletako haurren euskararen kalidadea eta maila aztertzeako eredu bat baneatu dute. Kontatutako ipuinaren berkontaera eskatuko zaio haurrari, hitzekin noraino adiskidetu den, morfologia eta sintaxia nola dagoen e.a. Eredua airean botatzen dute edonork hobetu eta erabil dezan. Orain eta Hemen sailean hiru artikuluskatu ditugu, zinemaldiaz, Iratxederrez eta aspakapen-teologiaz. Gaiak deritzanean Orwell hartzen du Azurmendik aztergai: bere liburu eta filosofiaz dihardu. Xarritonek Ifarraldeko kultura nola dagoen diosku: aldizkariak, euskara irakaskintzan, irratia e.a. Orain 5 urte Jakin-ek Ifarraldeko egoeraren nondik norakoa egin zuen, eta horren aldean gauzak nola doazen adierazten digu. Joxe A. Otaegi Diderot filosofoaz ari da eta Strubell katalandarrak, katalanaren normalizazio legearen ongaitzak aipatzen dizkigu. Arazoak ere oraindik larriak diren arren, unibertsitate eta merkatalgo inguruan gu baino askoz ere hobeto daudela antzematen da. Aizpuruak zientzi gaiak zein hizkuntzatan argitaratu behar diren esaten digu. Txillardegik Atlas Etnolinguistikoa hiru- garren jorraketa dagio (orain artekoan artean zehatzena gainera). Azkenik beste hiru lan: Mendiguren itzultzaile eskolaren emaitz eta plangintzez dihardu, Salaburuk

Iruinean Euskaltzaindiak eginiko kongresuan agertutako lanen berri ematen digu. Torrealdaiek Fadurako soziolinguistika ihardunaldien nondik norakoa kontatzen dizkigu.

XABIER GEREÑO

GERRA EZKUTUA

Egilea: Xabier Gereño.

Titulua: Gerra Ezkutua (Nobela historikoa).

Argitaletxea: Xabier Gereño.
Ezagarriak: 400 pta. 176 orrialde.

Berriz ere lanean murgildurik bizi den Gereñoren lana kalean, eta nobela historikoa gainera. Ez du arrotz egileak gai hau, bestetan ere biografiak egina baita. Zumalakarregerena esate baterako. Eta hau da nobela historiko honen gaia. Zumalakarregeri, edota hobeki esan aurreneko karlistadaren garaian izandako liskar eta ezin ikusiak. Eneko karlisten informatzailea da hariaren pizua nobela honetan darmana, azkenik labana sartuta hilotz geratuko dena. Gertaerak Euskal Herrian kokatzen dira noski, eta Gereñok azken urteotako joerari jarraipen emanik, zailtasunik ia gabeko euskaraz idatzirik dago.

Egilea: Xabier Arzelus.

Titulua: Ipuin beltzak. (Punto y Hora aldizkarian argitarauak).

Argitaletxea: Euskaltzaindiaren Oinarrizko Euskararako Batzordea (Iberduero-ren laguntzaz). 3. maila. Ipuin saila.

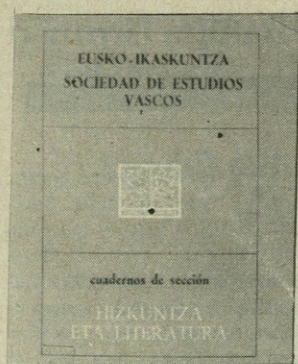
Ezagarriak: 400 pta. 171 orrialde.

Euskara ikasten ala hobetzen ari direnek zer irakurria urria zutela eta ipuin sorta

ederra argitaratu zuen Xabier Arzelusek Punto y Hora aldizkarian orain urte batzuk Imanol Berriatuak zirikatutik. Hitzaurrean Imanolek hauetako ipuin beltz asko erdi zentsuratuak utzi zizkiola aitatzan du hildako apaizari agurtzen dion bitartean. 48 bat ipuin dira biltzen denera: Ameriketara joandako euskaldunak hango zoo batean euskal herensugea topatu duela, eskua galdu ondoren formol ontzi batean gorde eta esku ebakiari besoa eta beste gainerako atalak nola hazi zaizkion ikusten duenarena, gauez Gasteiztik Bilbora doan Barazargo bortua igaro gabe Igorre herria ezustea aurkitzen duenarena eta antzerako ipuinak ditugu denak, beltzak baitira. Euskararen irakaskuntzan hainbat testu idatzi behar duen 3. mailari ezinobe dotozkieke testuok aurrerantzean.

Egilea: Askoren artean.
Titulua: Eusko Ikaskuntza: Hizkuntza eta literatura (3.a.).
Argitaletxea: Eusko Ikaskuntza.
Ezaugarriak: 800 pta. 319 orrialde.

Hizkuntzaren atalean, aditzaren komuntaduraz ohar batzu eginten ditu Adolfo Arejitak, ikusi dizut eta esan du pedrori bezalako akatsak umeengan salatuz. Andoni Sagarnak euskara XVIII. mendean aztertzen du: historia, demografia e.a. Garai hartako testu batzu, goi maila burgesak euskara nola zaputzen zuen, Araba eta Nafarroan noraino hedatzen zen gure hizkuntza, administrazioak zein gutxi egiten zuen euskaraz, Larramendiren bultzada eta inportantzia handiko dokumentuak: Peruko 1700. urte inguruko testua, Donibane Lohitzungo udal testua eta beste 6 dokumentu. Lekuona gazteak bere osaba den Lekuona zahararen literatur sorkuntzazko idazlanen berri demaigu, hark umeentzako literatura-ganako duen joera azalduz (antzerki, olerki eta besteren berri ematen du). Azkenik José Javier Granjak Castresanaren testu narratibo baten azterketa estrukturala eskeintzen digu arreta nagusia funtziotan ezarritik Barthes-en teoriak erabiliz. Literaturaren saila Aita Onaindiak luzarotik zuzentzen duen Olerki aldezkariek osatzen du. Aurtengoan bertsoak (Muniategi, Baraizarra, Kuireba, Usarragazarkar...) olerkiak (Etxea, Zubikarai, Anasagasti, Bilbo, Auraitz, Arostegi...) olerki itzuliak (Arostegi, Igotz, Muniategi, Onaindi bera) eta Tene Mujika, Lizardi eta Arregitar Joseba literaturgileez iritziak.

Bestetan bezala, euskara herrikoietik hurbil eta mordoilotik urruti dabilzan olerkiak, batuaren lege guztiak onartu gabe, baina baturanzko joeraz. Gaiaren aldetik gai idilikoak, aberri zaletasunezkoak, erlijiozkoak, izadiak dihardutenak eta baita beste zeinnahi gaiz ari direnak, baina tradizionalismoaren bidetik. Ezin ahanzi gainera hauen artean olerki asko idatzitako idazle ugari dela.

HABE: 53.84.eko azaroaren 15.ekoa.

Hiru urte bete omen ditu Habe-k zenbaki honekin. Hiru urte hauetan dezente aldaketa erakutsi ditu aldizkariak. Azken zenbaki hau irakurtzen duzue eta egiten interesekoa da eta. Baina interesez irabazten duena, helburutan galtzen du tamalez, euskara ikasten ari direnen aldizkaria baino, euskal kulturari dagozkion kontuen aldizkaria baita, ta nekez dagoke aldizkari honen laguntzarekin ezer aurreratuko duenik aurreneko eta bigarren mailatan behinik behin. Zenbaki honetan Joxe Lizarralde aspaldi salatuak euskal idazleen hizkuntzaganako zabarkeriaz mintzatzen dira Garate, Arrieta eta Santiesteban. Gainerakoa ohizkoa dugu.

Aizu 29. 84.eko azaroa.

Lopategirekin eginiko elkarrizketa da aipagarriena azken honetan, Psoc-ri eginiko kritika, Butroeko euskara, beti bezalako artikulatu bitxiak, Irulegiko irratikoekin

ABENDUA
1
ABENDUA
7

elkarrizketa, xakejokoa eta euskarak adjetibuetan duen eskasiaz kritika.

Porrot. 1. zenbakia. 84.eko azaroa. 350 pta. Monografiak suizidioa.

Aldizkari berria irten da kalera hilabete honetan, eta gaitzat suizidioa harturik 58 orrialde bete ditu, ez da gutxi. Ipuinak, filosofiazko idazkiak eta poemaren bat dira ageri direnak. Gehienbat euskaraz dira denak. Hume eta Camus filosofoak ditugu itzulitako batzu. Bestalde, aipa dezagun Felipe Juaristi eta Koldo Etxabe egileen luma nabarmena gertatzen dela, kolaboratzaile Javier Sádaba, Mikel Azurmendi, Joxemartin Apalategi, Eloy Santos, Esteban Antxustegi eta Gabriel Albiac gertatuz.

diskak

Kaki

abendua
[7] astegirotu abenduaren lehenetik zazpirarte

ikastaroak

Bergarako euskarari buruzko ikastaroa

Joan den astean hasitako "Euskarari Buruzko Ikastaroa" aste honetan amaitzen da beste lau hitzaldirekin. Xabier Pardo eta Anaje Narbaiza izango dira ikastaroa emango dutenak Bergarako UNEDen.

Abenduaren 3an, astelehena, "Fonetika" gaia tratatuko du Xabier Pardok. Hurrengo egunean, abenduaren 4ean "Deklinabidea eta aditz sintetikoa" izango da mintzagai. Eta hurrengo bi egunetan Anaje Narbaiza izango dute irakasle ikastaroa egiten ari direnek. Lehen egunean "Aditz laguntzailea" izango da gaia, eta bigarren, "Hikako aditza", oroit dezagun Bergarako euskaren egoera aztertzeke eratu dela ikastaro hau.

Euskal Herriko Geografiazko III. Goi-Ikastaroa

Euskal Geografi Elkargoak eluraturik, hiru hilabetetan zehar eskeiniko da Euskal He-

rriko Geografiazko III. Goi-Ikastaro hau. Bereziki tituludun ertain eta goikoentzat eratua izan da, eta Geografi Zientziaren ezagutza metodologiko eta kontzeptualetan sakontzea du helburu. Datorren astelehenean hasten da ikastaroa, abenduaren hiruan, eta otsailaren 8an da amaituko. Datorren astean zehar, asteazkenean ezik izango dira hitzaldiak, arratsaldeko zazpi terditatik aurrera. GAKek Garibay kalean daukan kultur aretoan.

Eusko Ikaskuntzaren lanaren aurkezpena

EEErako sarreraren aurrean ekonomia, berrikuntza eta kalitatea Euskal Herrian astertuz lan-saioa burutu du Eusko Ikaskuntzako Gizarte eta Ekonomi Zientzietako Sailak. Horren aurkezpena izango da datorren larunbatean goizeko hamarretatik aurrera Donostiako Costa Vasca Hotelean. Hara joan nahi dutenei zorrotz ibiltzea erregutzen diete antolatzaileek.

zinema

Bilboko Nazioarteko Zinema Labur eta Dokumentalaren Lehiaketa

Aurtengoarekin 26. edizioa iristen du Bilboko Nazioarteko Zinema Labur eta Dokumentalaren Lehiaketak. Bigarrena berriz estatu mailakoak. Bigarren hau asteburu honetan ospatzen da, hau da, azaroaren 30etik abenduaren 2.era. Ondoren, astelehenean bertatik hasten da Nazioarteko Lehiaketa, abenduaren zortzia bitarte.

lehiaketak

Euskarazko II. Idazlan Lehiaketa Ermuan

Ermuko Udaleko Euskara Batzordeak antolatu du aurrean ere idazlan lehiaketa Ermuan bizi edo ikasten ari diren ikasleentzat. Lau maila egin dituzte antolatzaileek. 8tik 11 urte bitartekoak, 11tik 14ra bitartekoak, 14tik 18ra eta 18tik gorakoentzat azken maila. Gaia libre da, baina ez neurria, lehen mailakoentzat neurria bi folio gutxienekoa da, bigarrenkoentzat hiru, hirugarrenkoentzat bost eta laugarrenkoentzat zortzi. Lanak honoko helbide honetara bidali behar dira abenduaren 15a baino lehen: udaleko Euskara Batzordea. ER-MUA. Epaia abenduaren 24an jakinaraziko da, eta saiak laugarren mailakoentzat soilik izango dira dirutan, 10.000 lehenengoarentzat, zazpi mila bigarrenarentzat. Besteek oroigarri eta oparitan jasoko dute saria.

zine klubak

Bilboko FAS zine-kluba. San Vicente, 2-4. Abenduaren 3a, astelehena, arratsaldeko 19.30tan. "Hollywood a juicio" (1976) David Hellpernek zuzendua. Arrate zine-kluba. Eibar. Arthur Pennek zuzendutako "El restaurante de Alicia".

ikastolen alde

Garaziko ikastolaren aldeko afaria

Datorren larunbaterako antolatu da afari bat Donibane Garaziko

ikastolaren alde. Afaria gaueko bederatziretan hasiko da, eta menu goxo eta gustagarria prestatu dute antolatzaileek: salda, merluza koxkera, irikia, lursagarra amtximoldean, bizkotxoa, pastela eta kafea eta ondokoa. Ondo bazkalduz, ikastola lagunduz.

bertsolaritza

"Bordari"ri omenaldia

datorren igandean egingo zaio omenaldia Fernando Artola "Bordari"ri Hondarribian, eguerdiko hamabitan hasiko da omenaldi hori Karlos V. Gazteluan. Hondarribiako udalak antolatutako omenaldi honetan bertsolari apartekoak egongo dira: Mitxel Xalbador, Xanpun, Mendiburu, Amuriza, Lopategi, Lexo, Lasarte eta Lazkao Txiki. Han izango da ere Juan Mari Lekuona, aurkezle Joxe Mari Iriandio izango delarik. Behar bezalako omenaldia eskeiniko zaio beraz "Bordari" zenari, baina horrekin batera "Bordari" eta Satarka lehiaketen sari banaketa ere egingo da egun horretan.

pastorala

Battitta Urruty-ri omenaldia

Igandean ere egingo zaio omenaldi berezia Battitta Urruty pastoral errejent eta pastoralgileari Garindaiñen. Urruty lan izugarria egin du azken urteotan pastoralarekin, bera da Zuberoan ezagutu den errejent hoberenatarik bat. Berak egin zituen errejentaren lanak Ibañeta pastorean 1978an, Ximenan 1979an, Iparragirren 1980an eta azkena Pette Basaburun. Dudarik ez mezezi duela Urruty horrelako omenaldirik eta Garindaiñeko besta besta gozoa izango dela.

musika

Kantari Gatoz

Larunbatean hasiko da definitiboki Gipuzkoako Foru Aldundiaren inizatibaz eratutako kantarien zirkuitoa. "Kantari Gatoz" lemapean eratu den kantari eta talde-
rentzako zirkuito honek Gipuzkoako herri zenbait korritu-
ko ditu azarotik datorren urteko otsailerarte. Gipuzkoa
partearen, beraz, negute musikala ziurtatua dago, atzera-
pekin hasi bazaigu ere zirkuitoa. "Kantari Gatoz"ek bisita-
tuko dituen herrien zerrenda luzea bada ere, hemen doaki-
zue konpleto: Andoain, Arrasate, Azkoitia, Azpeitia, Bea-
sain, Bergara, Billabona, Donostia, Eibar, Elgoibar, Erren-
teria, Hernani, Hondarribia, Irun, Lasarte, Legazpia,
Oiartzun, Oñati, Ordizia, Tolosa, Urretxu, Zarautz, Zu-
maia, Zumarraga. Ez da gutxi, baina agian interesgarriago
gerta dakizueke, zirkuito horretan parte hartuko duten
talde eta kantarien izenak jakitea, gehiago itxaron gabe,
hemen daukazakue: Oskorri, Zarama, Urko, Txanbela,
Hertzainak, Imanol, Benito Lertxundi, Ruper Ordorika,
Niko Etxart, Ganbara, Pascal Gaigne/Amaia Zubiria,
Beñat Echiary/Pascal Gaigne, Jotakie, Amaia Kasasola,
Mikel Laboa, Hibai Rekondo eta M-ak. Ia denak ikusten
duzuenez.

Zin egiten dizuegu hurrengoan ez garela hain pelma
jarriko zerrendekin, eta ondorenean egingo dugun bezala
egun bakoitzean zer izango den eskeintzen saiatuko garela:

Abenduak 1

Oiartzunen, HIBAI REKONDO.

Arrasaten, ZARAMA.

Elgoibarren, OSKORRI.

Abenduak 2

Eibarren, AMAIA ZUBIRIA/PASCAL GAIGNE eta
GANBARA.

Abenduak 7

Donostian, HIBAI REKONDO eta BENITO LERTXUN-
DI

Andoainen, IMANOL.

antzerkia

Azpeitiko II. Euskal Antzerki Topaketak

Hasi eta aurrera jarraitzen du Azpeitiko udaletxeak bi-
garrenez antolatzen duen Euskal Antzerki Topaketak. Au-
rreko asteen iragarri genizuen bezala hilabete osoan zehar
ospatuko da lehiaketa hau abenduaren 21a bitarte. Hau-
rentzako antzerkia eta helduentzakoaren artean bi sail
eratu dituzte aurten azpeitiarrek.

Larunbatean, abenduak eguna estreinatzearekin bate-
ra, Baionako "Xirristi Mirristi" taldea izango da Azpeitiko
Soreasu zinema-antzerkian beren bigarren obra eskeintzeko
asmoz. Gogora dezagun aurreko urtean talde honetako
partaide batek, hala nola Daniel Landartek saria jaso zute-
la. Taldeko zuzendari eta antzerkigile den Landartek "Nola
jin hala joan" obra berria prestatu eta hor izango dira
"mirristitarrak" beti bezain presko.

Abenduaren 6ean, berriz, haurrentzako obra ikusi ahal
izango da. Donostiako "Orain" taldekoak izango dira esze-
natokira igoko direnak taldean sortutako "Kuluskaka"
obra eskeintzeko asmoz.

Abenduaren 7an, ostirala, nagusientzako beste obra bat,
oraingoan Zarautzko "Lizardi" antzerki taldeak zerbitza-
tua, drogaren gaia nolabait ikuitzen saiatzen den Gazzo
italiarraren "Txapela bete euri" ikusi ahal izango duzue
Azpeitiako antzerkita hurbiltzen zaretenean.

II. Nazioarteko Txotxongiloen Txapelketa Tolosan

Asteburu honetan amaituko da azaroaren hogeitaboste-
tik ospatzen ari den jaialdi hau. Madriletik, Euskal Herritik
eta estatuko beste komunitetetatik hurbilduko dira taldeak.
Bi emanaldi eskeini ohi dira, bata arratsaldean eta bestea
gauaz, zortzi t'erdia inguruan.

Larunbatean, Theatre Ensemble Ostravak txekoslova-
kiarren emanaldia izango da aipatu bi ordu horietan Ipa-
rragirre antzerkian, eta jaialdiaren bukaera gisa, igandean,
segoviako Teatro de Titeres del Amok aktuatuko du. Ipa-
rragirreko emanaldiez gain, larunbatean ikuskizun berezia
izango da pilotalekuan. Inmakulada ikastetxean erakusketa
zabalik egongo den bitartean San Franzisko pasealekua
txotxongilo eta panpinen munduekin zerikusia duten gaie-
kin apainduko da.

Udazkeneko jaia Oreretan

abendua
1 Abenduaren lehe-
nean ospatuko da
Udazkeneko jaia zingili-zan-
gala taldekoen eskutik. Santi
Brouarden hilketa izan zela
eta atzeratu egin zen jai hau,
jai horretarako kultur ekintza
asko prestatu dute taldekoek.

ospakizunak

ARGIA EGUNA 84

Oraingoan gu gara aste giroa alaitzen gure ahalegintxo-
a egingo dutenak. Zuen laguntzaz, noski. Datorren asteburu-
rako prestatu dugu ARGIArekin zita finkoa bilakatu den
"ARGIA EGUNA". Bai abenduaren lehenean eta bai
bigarrenetan, larunbat eta igandez antolatu ditugu ospaki-
zunak. Goazen poliki.

Abenduaren 1ean, Astigarragan antolatu dugu "Arratsal-
de pasa", arratsalde guztian zehar bertso saio, trikitixa eta
jaigiroa izango da nagusi. Bertsolariak izango dira, Lopate-
gi, Amuriza, Begiristain, Patxi Iraola, Lazkano eta Mendi-
zabal. Horien bertso saioaren ondoren, Ganbara taldearen
kantaldia izango da, eta azkenik gorputzari astindua eman
nahi diotenentzat, hau da, dantza egin nahi dutenentzat
berbena Sasi taldearekin.

Arratsalde-pasa hori girotzeko ARGIAko langile, kola-
boratzaile eta adiskideen bazkari bat izango da, une horre-

tan jakin ahal izango da ARGIA bertso-paper lehiaketaren aurtengo irabazlearen izena. Bertara edonor etor daiteke. baina dena dela, lerrook irakurtzerako izena eman ez baduzu, jadanik ez duzu emateko aukera haundirik izango. Bazkari horretan izango ditugu mahaikide aipatutako bertsolariak ere, eta egun osoan zehar Astigarragako kaletan zeha, gaitero, txistulari, trikitixa, eta abar...

Hurrengo eguna izango da berez "ARGIA EGUNA", igandea. Euskal Herriko auzo eta herri askotara iritsiko gara gure adiskide eta laguntzaileek jarriko dituzten mahaiei esker. Mahai horiek zertarako jartzen ditugun, limosna eskatzeko ez behintzat! Harpidedunak egiteko asmoz. Etas horrekin batera astero astero informatuz burutzen dugun gure produktoa ezagutzen ez dutenengana hurbiltzeko. Esan behar dugu Donostiako Konstituzio enparantzan eguerdiko hamabitan "Ttanttaka" antzerki taldekoek saioa eskeiniko dutela "ARGIA EGUNA" horren barruan. Iku-siko dugu elkar.

ekintzak

Euskararen Herri Bazkaria Eibarren

Eibarko udaleko Euskara Batzordeak ez du imajinario eskasiarik. **Abenduaren 23**rako ekintza berezia prestatu digute. Euskararen Bazkaria izeneko eginkizuna antolatuta du udaleko batzorde horrek San Andres Ikastetxeko patioan. Bazkari horretara joan ahal izateko gauza sinplea egin behar da: Eibarko zenbait taberna eta ohizko tokietan aurkitu daitezkeen bonoetariako bat erosi zazpirehun pezetaren trukean. Horrekin menu goxo bat dastatzeaz gain Makhalura igo zirenei omenaldi egingo zaie, Leon eta Maurizia trikitilariak animatuko dute giroa eta tartean izango dira ewre bertsolariak.

Euskaldunen Afariak Bilbon

Bazkariekin hasi garenez, salto egin dezagun afalordura. Hirugarrenez eratu da **Euskaldunen Afari** bat Bilbon. Oraingoan datorren larunbatean, hilaren lehenean. Afari horietan zerbitzatu ohi den menu goxoaz gain, eratzaleek oraingoan ingrediente berri bat sartu dute, bertsolariak. Afarian Algotako Bertsolari Eskolako lau kide izango dira bertsoetan. Afaria Albia jatetxean ospatuko da, gaueko bederatziretan aipatu egun horretan. Jakina denez Xabier Gereñoren eskua dabil afari hauen antolamendua eragiten, eta helburu gisa Bilbo erdaldunean bizi diren euskaldunak biltzea litzateke. Hori da hain zuzen ere afarion helburua, euskaldunak euskaraz mintza daitezen giro alaiean. Bertara joan ahal izateko **Xabier Gereñori 4355263** telefonora hotsegin edota Albian edo Galeria del Libro, Kirikiño, Herria eta Verdesen txartela erosi behar da. Afarira joan ez litezkeenei kafea eta kopara beintzat hurbil daitezen eskatze zaie.

zinema

V Zine Musikal zikloa

Gipuzkoako injeneru industrial eta peritoen Eskola Ofizialak Abenduaren 3tik 6ra V. Zine Musikal zikloa eratu du. hamasei filme projektatuko dira, gai ezberdinak ikuituz

bakoitzak. Projezioak Donostiako Arrasate kaleko hama-bigarreneko kultur aretoan izango dira.

hitzaldiak

Literaturari buruz hitzaldiak

Bilbo Zaharra Euskaltegiaren eskutik Bilboko Plaza Barriako El Salvador eskolan literaturaren inguruko zenbait hitzaldi eratu da. Ostiralero ospatzen dira hitzaldiok, eta datorren ostiralean, hilak zazpian, Bernardo Atxaga mintzatuko da. hizlari berdinak ere emango du beste hitzaldi bat hurrengo astean.

omenaldiak

Omenaldia abenduaren zortzian izango bada ere, eta orduan izendatuko badute ere Jose Migel Barandiaran "Herriko seme kuttun", astean zehar ospakizun hau osatuko duten hainbat ekintza antolatu dute eratzaleek. Abenduaren 4ean. Arratibel medikuak Kirol Medizina mintzatu da. 5ean, asteazkenez, Iñaki Larrañagak euskara izango du mintzagai. Ostegunean, Feli Etxeberriak pedagogiaz emango du bere hitzaldia. Hurrengo egunerako, abenduaren zazpirako, ostiralez, Jose Migel Barandiaran berari utziko zaio hizlarien aulkia nahi duen gaiaz mintza dadin. Abenduaren 8an egun osoan zehar izango da kultur ekintza ugari, baina horren berri datorren astean.

bertsolaritza

V Xenpelar Saria

Xenpelarren heriotzaren 115. urteurrena dela eta Ereintza Elkarteak V. Xenpelar Saria antolatu du hogeitau urte arterainokoen artean. Azkenaurrekoak datorren igandean izango dira, abenduaren 2an. Errenteriako Alameda zinemaren. Azkena, hurrengo igandean jokatu da, leku berean.

kultur ihardunaldiak

Tafallako kultur ekintzak

Hilabeteotan "Denon Artean" lemapean kanpaina bati ekin diote Kultur Etxean parte hartzen duten guztiek. Programa zabal osatu dute, talde bakoitzak bere egitaraua eratu bait du. Horrez gain, Alemaniako Zinemagintzari buruzko ziklo bat eratu dute, eta datorren ostiralean ziklo horretako filme bat ikusi ahal izango da Tafallan, Alexander Klugeren "Ferdinand el radical". Ez ahaztu gainera, datorren igandean, abenduaren 2an itxiko direla Zumeta pintorearen erakusketako ateak.

azoka

XIX. Durangoko Euskal Liburu eta Diskoaren Azoka

Urteroko zita alderagaitza gertatzen da Durangokoa. Datorren astean, hilaren seiean, ostegunez zabalduko ditu

aurten Durangoko Azokak bere ateak, eta bertan kokatuko diren argitaletxe, aldizkari, liburudenda, banatzaile, diskoetxe eta abarrek bedren estandak. Azoka hotz horretara jendetza ikaragarria bertarátuko dela aurrez iragarri diezazukegu, gisa horietakoen artean arrakastatsuen baita Durangokoa. Horretarako arrazoirik nagusiena, urtean zehar argitaratzen diren literatur nobedaderik gehienak marko horretan izaten direla da. Jendetza, hotza eta guzti, aurrera jarraitzen du **Gerediaga Elkartekoek** eratutako Azoka honek. Asteburu osoan zehar egongo da zabalik goiz eta arratsalde, bertan antolatuko diren hitzaldi, aurkezpen, eta aurpegi ezagunen ikusteak erakargarri egiten dutelarik. Zita horretara ez du askok huts egingo.

asteko filmea

Fanny, amodio istorio poliziakoa

Filmea: «Fanny pelopaja». **Gigoia eta zuzendaritza:** Vicente Aranda. Andreu Martín-en «Protesis» nobelan oinarrituta. **Aktoreak:** Fanny Cottencón, Bruno Cremer, Paco Algora, Ian Sera, Joaquín Cardona, Paca Gabaldón. **Musika:** Manuel Camps.

Vicente Aranda zuzendaria ez da berria nobelak zinemagintzara birmoldatze kontutun. Andreu Martín-en «Protesis» honen aurretik ere beste bi eramana zituen zeluloidera. Juan Marseren «La muchacha de las bragas de oro» dugu ezagunena izan zuen arrakastagatik. Horrezaz aparte Vázquez-Montalbán-en «Asesinato en el Comité Central» egin zuen zinean. Zinta honek ordea buru-hausteak baino ez zizkion ekarriko Arandari: ez zuen funtzionatu.

Horren ondoren ordea produktio sentsazionalistago batekin ailegatu zaigu berriz ere pantailetara. Andreu Martinen nobelak ematen dio produktio sentsazionalista hori egiteko oinarria.

Eta pelikula akzio handikoa eta imajin azkarrekoa izateaz gain, eztandagarria ere bada ikutzen duen gaigatik. Gaia polizia bera eta bere maitasun istorioa izanik. Hori bai, biolentziaz betea etabar, baina ez «EL Pico» eta beste pelikula sentsazionalista espáñolen tankerakoa. Ez du hartzen Arandak komunikabide sentsazionalistetan, Tiempo, Cambio 16, Interviu eta barrekotan beti ateratzen

diren gai horietakoren bat, (terrorismoa, droga, prostituzioa...). Ez ez du egin Eloy de La Iglesia eta beste zenbait zuzendarik bezala. Istorio baten gainean, istorio poliziakoa baten gainean, amodio istorio poliziakoa baten gainean eraiki du pelikula.

Ingurugunean zentratu beharrean pertsonaien barrerendik begiratzen du egileak, indarra, akzioa eta bortxa parejaren arteko harreman horretatik ateraez. Oso gutxi dakigu pertsonaia horietaz. Polizia da bera zenbait arazo psikikorekin. Neska berriz delinkuente giro batetakoa da eta berak nahi duena da bere txuloaren hilketa bengatu. Polizia hori da hain zuzen bere txuloa hil zuena.

Harreman horretan gorrotoa eta maitasuna nahastuko dira era bortitz batean eta une oro ikuslearen erreakzioa bilatu nahiean. Zenbait momentutan Cavanniren Portero de Noche ekarri digu gogora bikotearen arteko ekite horrek.

Ikusi nahi duenak badaki nora doan. Pelikula sentsazionalista xamar batekin egingo duzu topo eta denbora arin pasako zaizu zine barruan.

mendi ibilaldiak

Abenduaren 2rako

Euskalduna (Andoain): Zuazo de Kuartango-Oteros (1.042 m.)-Tres puentes. Tf. 592232

Añamendi (Baiona-Bidarrai): Hilaren lehengo bi egunetan. Bidarrain eskalada ikastaro bat emanen dute. Tf. 632140-371145.

Arrola (Antzuola): Galdaramuño-ra, egun erdirako.

Miru-gain (Otxandio): Castillo-ra.

Tabira (Durango): Urbia.

Mendikari (Hazparne): Irati-Okabe. Tf. 294336-295027.

Pagoeta (Zarautz): Igantzi-Oiartzun. Artikutzatik.

Gasteiz: Bachicabo-Cruz de Bachicabo (1.172 m.) Mota-Sobrón. Tf. 250354.

Aitzarte (Donostia): Loatzo.

Meategi eskualdeko mendi taldeak (Bizkaia): Pancorbo-Castillete.

Oharra: Abenduari begira, elurretarako eskurtsioak direla eta, zeinek bere talde-lagunari alde aurretik deitzea komeni da.

Abenduaren 9rako

Añamendi (Baiona-Bidarrai): 8 eta 9an, Urkulu-ra. Tf. 632140-371145.

Gasteiz: Hueto Arriba-Los Goros-Cruz de Ganalto (900 m.)-Peñas de Oro-Murgia. Tf. 250354.

Euskalduna (Andoain): Gaztetxoentzat. Onyi-ra ibilaldia.

Tabira (Durango): 12an. Iñaki Garciak eskainita, Peru-ri buruz diapositiba proiektzioa izango da.

Sestao Alpino Club: 8an. Klubaren eguna. Pico Mayor-era aterako da.

Gallarreta (Gallarta): 7an Marrazki eta Idazketa III Lehiaketa ospatuko da.

BIRMOLDAKETA. ODOL ETA MALKOZ

Jadanik langile baten bizia eraman du untzigintza sektorearen birmoldaketa planak sortu duen gatazkak. Eta Pablo Gonzalez Larrazabalen heriotza aprobetxatu du patronalak lantegia ixteko. Bilerak egiteko ere lekua bilatu beharrean geratu dira langileak, eta poliziak ordenu publikoaren arazoa konpondu uste du neurri haundi batean.

Euskal Herriko ekonomia jasaten ari den birmoldaketa prozesu osoan zati bat gehiago zen untzigintzarena, zati latza hala ere. Burdingintza saillean benetan birmoldaketa basatiak ari dira egiten Euskal Herrian, eta makina bat adibide badugu oso fresko oraindik: Echevarria, Orbeagozo...

Untzigintzarenak bazuen hala ere berezitasun ikaragarri bat, bere suntitzea jokatzeko dela. «Euskalduna»ren kasuan 2.500 langiletatik 200etara urritzea langile kopurua. Eta azken

aste hauetan izugarri borroka gogorak sortu dituztelarik, zenbait alditan Bilboko martxa normala paralizatuaz, jendeak ulertu egin du «Euskalduna»koen haserre.

Une egokia aukeratu zuen poliziak

Baina hainbeste milaka milioi jokatzen diren negozio batean (bankako hiztegian «inbertsio» hitzari paralelo

bat jaio zaio: «desinbertsioa», eta hori ere negozioa da noski) patronalak gauzak ongi pentsatuak ditu. Langileen erresistentzia mugatua dela badaki, eta pittin bat itxaron besterik ez dago.

Itxaron eta... ahal denean bultza ere bai. Poliziak une egokia aurkitu zuen. Santi Brouarden hilketaren ondoren polizia konpainia gogorrago bat ekarria zuten Bilbora, eta egurra emateko eguna seinalatua zegoen: zein egokiago ostegunez jende guztiak Greba Orokor bat egin ondoren ostirala baino?

Pablo Gonzalez hil zen, baina gehiago ere izan zitezkeen, balaz tira zuten eta. Kupida gabeko egurra, ostiralean eta greba haundi baten ondoren, eta asteburuan inor ez dago ezertarako. Hala ere astelehenean milaka lagun bildu ziren «Euskalduna»koekin solidaritatea erakutsiz.

Eta astelehen goizean hurrengo urratsa, patronalak lantegia itxi eta instalazioetan nagusi polizia egitea. Orain jadanik iniziatiba haiek hartu dute, eta itxaron besterik ez dute. Beti bukatzen bait dute sindikatuek tratueren bat onartuz. Ahalik eta garantiarik onenak lortu ahalik eta langile gehien geratu dadin barruan, eta borrokalari gogorrenak kalera automatiko.

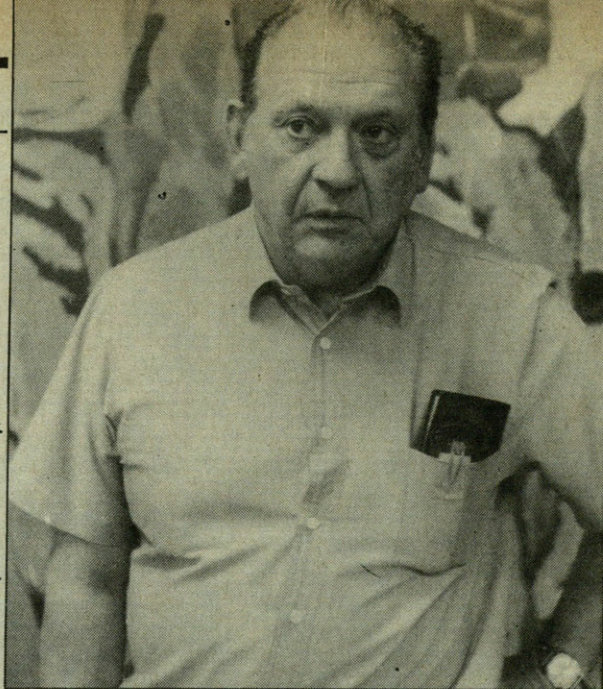
Noraino iritsiko da langileen solidaritatea?

Hori da orain arte ikusi dugunaren lojistik erakusten duena. Mundu guztia birmoldaketa prozesuan dagoelarik, hemen patronalak badaki leku bakoitzean zer egin behar duen. Eta langileen aldetik alternatiba biablerik ez da ikusten, Baina ez alternatibak ez direla biabile berez posible ez lirakeelako, baizik eta ez delako ikusten indarrak funtsean patronalak ezartzen duen plangintzatik erabat ezberdina litzatekeen beste bat inposatzeko.

Larrutik pagatu du Pablo Gonzalezek. Indartsuegi ikusten ziren beren tramankuluekin langileak poliziei aurpegi ematen, zenbait mediotatik eskatzen hasiak zitzaizkion gobernu sozialistari neurri estuagoak hartzeko. Lezio gogorra eman nahi izan zaio Bilbo aldeari joan den astean. Solidaritate mugimendua ikusten da handik eta hemendik, baina ezer zehatzetan mamituko ote da? Agian bai.

SANTI BROUARD: AHALIK ETA MINIK HAUNDIENA

Azaroaren 20aren ilunabarra zen, egun seinalatua lehendik ere, seiak eta laurdenetan bi mertzenariok Santi Brouard, HBko Mahai Nazionalekoa eta HASI alderdiko presidentea hil zutenean. Sei ordu paseak ziren ARGIAren azken zatia inprimategira sartu genuenetik eta abertzaletasunak sekula hartu duen kolperik gogorrenetakoaren berririk gabe kaleratu ginen. Astebete igaro da geroztik eta protesta oihu mingotsak baretu direnean, hilketa horren inguruko hainbat xehetasun aztertu beste erremediorik ez da geratzen.

Santi Brouard bere despatxuan hil eta ordu gutxiren buruan prestatutako kronika batean, **Gregorio Moran** periodista ezagunak («*Los españoles que dejaron de serlo*» liburuak egin zuen famatu) zenbait klabe ikutzen zituen. Eta hiltzaileek erabili zituzten bi armetan fijasen zen Moran.

Metraileta italiarra zen eta 22ko kalibreakoa, oso gauza bitxia, kalibre horretako metrailetarik ez baita izaten, eta hasiera batean hainbatek pentsatu zuen gaizki esan zutela kalibrea. Ez ordea, Moranek jakin duenez arma horiek banaka egiten dira eta hirurogei metrotara «kandela bat itzaltzeko gai» direlako (ezaguna da subfusilak prezisio kaxkarra duela distantzia luzean) oso maitea dute erreminta hori **intelijentzi zerbitzuek** ekitntza berezietarako.

Pistola zen beste arma, «**Husqvarna**» txekoslovakiar bat, eguraldiaren aldaketei ere sentsible zaien traman-

kulua, kolekzionistek amesten dutena eta **Francoren** goardiakoek harrokeriz erabiltzen zutena. 23ren bat baizik ez omen dira egonen estatu osoan.

Hala ere atentatuaz dakiena esplikatuz agiri bakar bat ere ez du kaleratu polizia espainolak. Eta alderantziz, izugarrizko afanak jarri zituzten Brouarden gorpua klinikara behar-rean etxera eraman ez zezaten. **Euskal Telebistak** erakutsi zituen eszenak ikaragarriak ziren: poliziak egur be-tean eta hala ere jendeak zerraldoa berekin eramatea lortzen. Gutxitan ikusi da halako dramatismoak.

Mediku, futbolari, euskaltzale, politiko

Goizean birmoldaketa industrial delat eta hain borroka gogorra dar-maten «**Euskalduna**» faktoriako lan-gileak egurtzen ibilitako poliziak be-

rak ziren gorpua bere etxera eramatea galerazi nahi izan zutenak, eta bi egun beranduago langile bat hil eta bi oso larri zaurituko zituztenak. Halako kasualitateak suertatzen dira, Santiren aita ere «**Euskalduna**»ko langile izana bait zen.

Poliziak polizia, bere etxetik pasa ondoren Bilboko udaletxean ipini zen zerraldoa, politiko, hautetsi eta kontzejal ere izandako bati zegokion beza-la.

Politiko aurpegi hori zuten erakut-sia orain arte komunikabideek, eta politiko irrazional bezala, bere auke-rakoak beti azaltzen diren legez. Baina hil ondoren, gizon honen neurriak har-radura erê sortuko zuen Euskal Her-ritik kanpo. Medikuek ezaguna eta **pe-diatría** mailan Euskal Herriko onent-koenen artekoa, **futbolista** izana, **PNV**ko askorekin harremanetan jar-raitzen zuena, **edonorekin** hitzegite-ko prest zegoena...

Politika konkretuan zuen garrantzia gutxiago aztertu da. Santi Brouard, izan ere, oso berandu sartua zen poli-tikan. Berak kontatu ohi zuenez, «**Anaitasuna**» hamabosterokoa aurre-ra ateratzeko laguntzaile batzorde bat osatzeko deitu zutenean hurbildu zen mugimendu euskaltzalera, eta makina bat lagundu zuten Bilbon sortu zen nukleo hura berak eta beti lagun izan zuen **Makuak**, gaur Bizkaiko Diputatu Nagusi denak.

Gero, bere mediku lanean ETARI bere militante zauritu eta gaisoak sendatuz laguntzeagatik egin behar izan zuen ihesi **Iparraldera**. Eta geroztik makina bat saltsatan hartua zuen parte. **ETA militarren** eta **politiko-militarren** artean zatitu zen bileran eta prozesuan han izan zen. **1977ko amnistia** negoziatzen zuen taldean etorri zen.

Pedro Calvo Hernandok adierazten zuen «**Diario Vasco**» egunkaririk heriotz horren mesedeak norentzat ziren ikusi behar zela hiltzaileak zeintzu diren aurkitzeko. Azken finean **ETAK** teledirijitua izanzen litzateke bere gizon publikoaren asesinaketa.

Horren azterketari segituz «**trama beltz**» bera legoke **ETAK** daraman

eta «**Egin**»etik **Abirane**tak «**hombre de hierro**» deitu badio, zerbait baino gehiago ezagutu zuelako izan da.

Komunikabide gehienena eskandalagarria izan da. Azaroaren 20ko ilunabar eta gauean irratietako informatiboak jarraitu dituenak badu horren berririk. «Beste politiko bat hil du biolentziak» zen eskema, eta hor mila kasuren artean (berdin **Casas**, berdin polimiliak aspaldi tirokatu zuten **Cisneros** UCDtarra, berdin Zumaiaiko **PSOE**ko kontzejala, berdin Oreretan **ETAK** hildako **UGT**koa etabar), tartean galtzen zen **Santi Brouardena**.

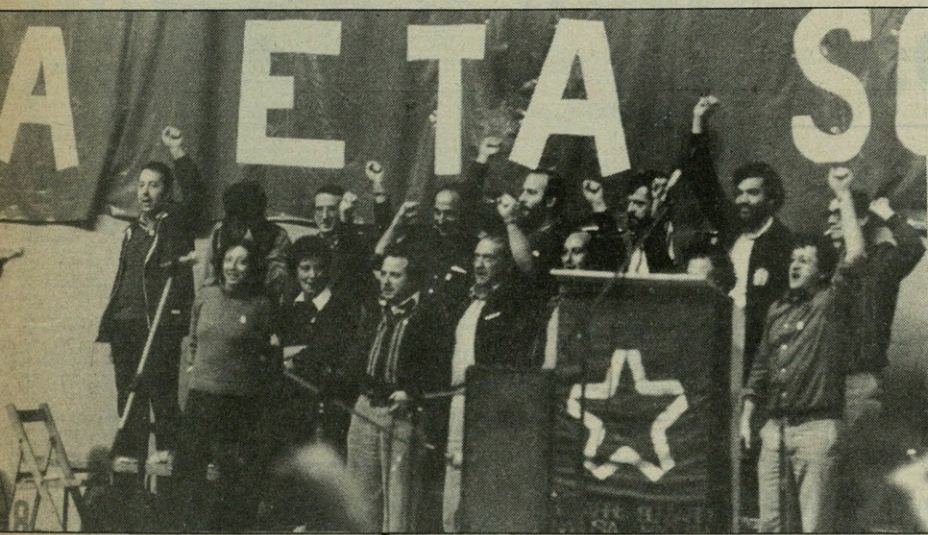
Berriro ere **Gregorio Morane**n kronikara itzuliz, zera dio beste pasarte batean: «**Brouard informazio aldetik azkar lurperatzeko gogo**a zegoen, bere gorpuak **Madrilgo** politikoen gau lugebreak betetzen dituzten izpirituak berpiztu zituelako: **Herri Batasunak** bere kreditoa haunditu zuen eta ortzean fronte abertzale baten fantasma ikaragarria azaldu zen». Morane**k** berak esplikatzen du **HB**ko posizioetatik oso urrun dabilela.

Baina prentsaren jokabide hori ez da **Santi Brouarden** hilketaren ondoren bakarrik gertatu. Ipar Euskal Herrian **GAL** «lanean» hasi ondoren estradizioak komunikabideen aldetik zein egoki prestatu ziren ikustekoa izan zen. Estatu Espainol mailan **HB**ren kontrako kanpaina ere poliki zegoen antolatua, oso xehe. Eta **Nafarroako** detentzio masiboen «crescendo»aren ondotik, azken kolpea izan da **Bilbokoa**.

Zinez argigarria da «**Tiempo**» aste-kariari gertatu zaion kasualitatea. «Los vascos, al borde del enfrentamiento civil» zuen **Isabel Martinezen** kronikak izenburutzat. **Casasen** gorpu lehene argazkian, eta beste baten azpian «**Existe un temor generalizado entre los militantes de HB a sufrir represalias**». Zenbakia inprimategian sartzen ari ziren **Brouard** hil dutenean, eta prestatua zen artikuluari ezin izan diote Santiren argazkia azalean jarri besterik egin.

Euskadiko Ezkerra PSOE bezala arbuia

Euskal Herrian gertatzen den gerra politikoa gerra zibil bihurtu litekeela aipatzen da komunikabide espainoletan. Eta bide horretatik oso harrera ona hartzen dute **Euskadiko Ezkerra-**

Adineko gizon gordina zen militantzia politikoari ekin zionean

KASen mugimenduan parte hartu zuen oso gertutik...

Trama beltza ala Estatuaren erakundeak

Bere izakeraz eta esperientziaz **Ezker Abertzale** barruko tirabirak (eta hain irtenbide zaila proposatzen duen mugimendu batean gogorrak izan behar dute nahi ta nahi ez) biguntzeko aparteko trebetasuna erakutsi zuela beti esan ohi dute ezagutu zutenek, eta **KAS** barruan **konfidantzazko** gizona zela. **KAS** dioenak **ETA** ere badio, noski. Horra beraz **Santi Brouard** hiltzeko nahiko arrazoin.

Baina nork hil du? Abertzaleen artean dagoen eritzia garbia da: betikoek. Abertzaleekin zerikusirik ez duen **Gregorio Moran** kazetari madrildarrak ere garbi idatzi du: «**En un atentado realizado por algunas instituciones del Estado...**».

Prentsak ordean ez du holakorik urrundik ere aipatu, eta hilketa pasa eta egun batzuetara, **Euskal Herrian** haserarean beroa epeldurik eta azpiko arrazoinak aztertzeko aitzakiatan,

borroka harmatuaren eta indar parapolizialek daramaten gerra zikinaren atzean. Eta erdian, eraso desestabilizatzaileak jasanez, sistema demokratiko parlamentarioa eta gobernu sozialista. Analisisa polita litzateke, xehetasun bat kanpoan geratzen dela nabarmenegi ez balitz: prentsa espainolak, bere sensazionalismoan, oso garbi utzi du nork mogitzen dituen **GAL** eta beste indar paraleloen hariak, eta horiek **PSOE**ko gobernuarekin, politika nahiz pertsonal mailan (**Barrionuevo**, **San Cristobal**, gobernadoreak...) daukaten lotura.

Prensa gerra zibilaren beldurra zabaltzen

Komunikabide gehienetan egin diren komentarioei kasu egitekotan, **Santi Brouard** izango zen **HB** eta **KAS**, **ETAK**ekin, negoziaketara eramanez izango zuen bakarrenetakoa. Bere ingurukoek aitortzen dutenez, aldiz, pertsona bezala oso samurra bazen politikan oso gogorra zen **Santi**. **HB** barruan izan diren debateetan hori frogatzeko aukera izango zuten noski,

*Abertzale guztientzako erreflesio motibu-
izan da Santi Brouarden gorpua*

ko eritziek. Santi Brouarden heriotzearen ondorengo egoera aztertze-ko, igandean bi egunkaritan eskaintzen zitzaion leku zabala gizon berari. Mario Onaindiari: «EL País»en eta «Diario 16»en.

Alde horretatik, Euskadiko Ezke-rrako agintarien PSOEganako hur-

biltzea analisi politikoetan nabarmena da. Ez da bera HASiko presiden-tearen hiletan noren presentzia esker-tu zenaren oñdoriora.

PNV eta HBren arteko elkarrenga-natze bat ikusi du askok joan den as-tean. Irudipen hori dena dela aspal-dian dabil, eta batez ere estradizioen afera piztu zenetik. Beste era batera ulertzen dute HBko buru batzuek. «Gertatzen dena da EEkoak PSOEren aldera makurtu direla erabat, eta so-zialistekin egoera autonomikoa bera ere gogortu denean, Madrilgo eraso horrek bildu erazten dituela abertza-leak, Estatutoaren aldeko apostua na-hiz kontrakoa egin dutenak».

Arrazoin pertsonalak ere nahasten dira: PNVkoak zituen lagun asko Santi Brouarden. Makua eta Roble-sengadik hasita. «Pentsa horiek ere larri ibili zirela, eta baita Garaikoetxea ere, gorpuari bisita egitera heldu zire-nean. Makua batek negar egin zuen, iristen aurrenetakoa izan zelarik. Bai-na panorama hartan EEkoak edo zer esango dizut, sozialistak inguratu bali-ra, nork segurtatzen zien haiei osorik irteera? Tentsioa ikaragarria zen».

Negoiazio mahaira azkar eta buru-makur

Politikoen deklarazioak oso hotzak izan dira ia denak, nahastu nahiz egi-nak ez zirenean: Brouarden hilketaren arrazoin posible bezala, GALEn on-doa, zerga iraultzaileagatik mende-kua edo motibo pertsonalak aipatzen zituen Garcia Danboreneak.

Prentsa gehienak erakutsi duen joe-ratik bereziz, berriz, ETBk egin duen lana eskertu da abertzaleen artean.

Baina sekula euskaldun batek eza-gutu ez duen hileta jendez betetako hura pasata, greba orokorraren oi-hartzunak isilduta, kaleko jendeak galdetzen du ea ze zentzu eduki leza-keen HBko buru garrantzizkoenetako baten heriotzak.

Zerbait erakustekotan, Santi Brouarden heriotzak erakutsi du bere

Jarrera koerentearen gogortasuna

«Gizon ona zen, gizatiarra, bihotz han-dikoa, mediku on eta erakargarria, guz-tiei laguntzeko prest, elkarriketarako egokia...»

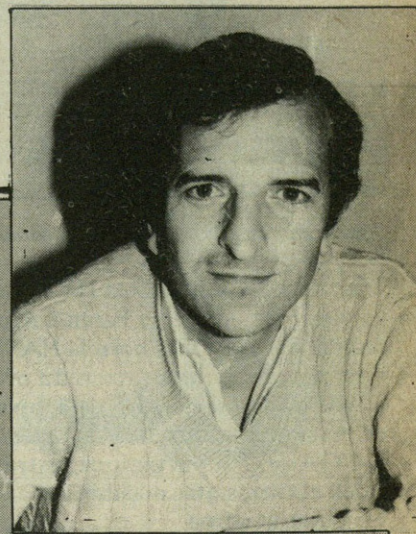
Santi hil ondoren, behin eta berriro errepikatu dizkigute holakoak, barrika-daren bestekaldetik batez ere. Eta egia da, benetan horrelakoa zelako. Eta hitz horiek beraren lagunengandik etorriak izan diren kasoetan ez daukat zer esanik. Dena den, hainbat errepikatzean, sus-moa hartu dut gure etsaien hitzetan dis-kurtsu hori aho biko ezpata ez ote den, nolabait bigarren helburu bat adierazi nahi dutelarik, gelditzen direnak beren erradikalkeria ezertarako gai ez baili-ren eta Santiren «bidea» hartuz bigundu egin beharko baiginen.

Izan dira, ordea, barrikadaren alde berean egonik eta Santi ondo ezaguturik, pertsona heldu eta argiaren gogorraz mintzatu direnak ere. Hala nola Itziar Aizpurua, Lekeitioko itsasoarekin kon-paratzean, itsasoaren haserrearen norai-nokoaz mintzatu denean. Hala nola Jean Louis Davantek euskaldunok erraz

ulertzen dugun banaketa horren sakona adierazi digunean, gogortasuna eta go-gorkeria gauza bera ez direla gogoratu digunean alegia. Edo eta Abiraneta San-tiren gizontasunaren burdinaz zuzendu zaigunean.

Ni ere ados nago horretan. Santi go-gorra izan zen bere jarrera koerentea mantentzen, gogorra izan zen leinari on-gi eutsirik norabide zuzenean txalupa gidatzeko, gogorra izan zen egoera ja-sangaitz honetan ez esteko, gogorra izan zen euskaldunon arrazoi zuzenak beren gordintasunean adierazteko.

Oraindik gogoan dut duela urtebete Madrilén ginela, espainolen erregeari Eusko Gudariak kantatzeagatik epaitzen gintuztela, fiskalaren galderei zeinen tinkotasunez erantzun zien. Arrazoiaren indar bortitza sinetsiez adierazteko, juezak berak ere harritu, beldurtu egin zirela gizon haren gogortasunaz, ia-ia firme jarri bait zituen, galdetua izatetik galdetzaile izatera pasatuz. Hain bait zen go-gorra erakutsi zuen arrazoiak!

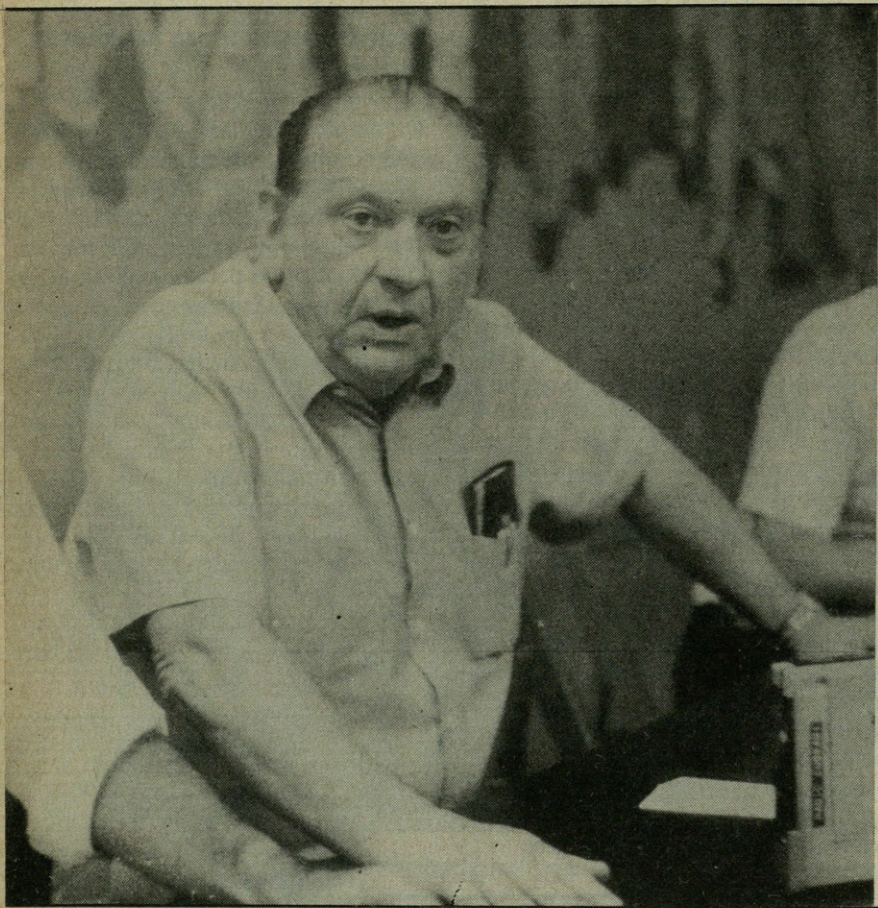

J.R.ETXEBARRIA

Izan ere, gogorra behar da, salduke-rien artean, errazkerien artean, euskal nazioaren alde agertzeko. Ez dira ga-raiak bigunak horretan dihardugunont-zat. Gizon-emakume gogorrek behar di-tugu, etsaiaren gogorkeriari gure gogor-tasunaz erantzunik irabazteko aukera gero eta hobe izango dugulakoan. Eta gogortasunez joan beharko dugu aurre-rantz etorriko diren une latzetan erre-presioari erantzutean eta bai elkarriketa bideratzean ere.

Beste gauza askoren artean, horretan ere, gogortasunean, zerikasi ederra utzi digu Santik. Bai horixe!

Asko aipatu da Santiren ontasuna, baina behar zen unean gogorra izaten bazekin

hiltzaileek ETA, KAS eta HB **estrategia bakar** eta koerente baten barruan ikusten dituztela. Eta horrela HASiko buruaren hilketak osatzen du orain urtebete Iparraldean **Joxi eta Joxean** errefuxiatu tolosarren desagertzearekin GALEk, deportazioek, estradizioek eta arrestatze masiboek erakusten duten koadroa.

«ETA negoziaketara behartzea da haien estrategiaren helburua», esplikatzeko digu HBko partaide ezagun batek. «Konstituzioarekin lortu ezin izan zen kontsentsua Estatutoarekin erdietsi nahi izan zen, eta koadrotik kanpo HB eta ETA gelditzen ziren. Ondoren koadroa osatzeko 'tratamintu' jarri behar den gaisoa isolatzea izan da hurrengo urratsa eta hola uleru behar da PMen eboluzioa osoa eta damutu-reintertzio montaje hori».

Hori zenbaitek ikuspegi politiko ezberdinen arauera eztabaidagarri ikusiko duen arren, azken urtean zalantzarik eskaintzen ez duen errealitate bat izan da. Batetik ETA txokora eramane nahi izan da internacional mailan, GALEn ekintza guztiekin, Europako prentsa mailan eramane den kan-

painarekin, estradizioekin... eta pentsatzekoa da guk ezagutzen ez dugun beste hainbat presiobide ere erabiliko zirela.

Kontraofertarik gabeko negoziaketara behartu

Eta barruan ere lana gogotik egin dute Espainiako komunikabideek bide ongi prestatu dutelarik, ZEN plan famatua xuxen kunplituaz. Lege eskalkia ere ia erabat bukatua daukate. **Lege Antiterroristarekin**, indar polizialak berregituratu egin dituzte **Guardia Civilari** lehentasuna emanaz, eta ETari erasotzeko egitura zuzentzen zutenarekin batera joan da HBren kontrako erasoa. Aurtengo detentzio saila, askotan informazioa ateratzea baino areago beldurra eragitea helburu. zuten torturak eta abar Santi Brouarden heriotzearekin osatu dira.

«El que mejor está para negociar es el que más golpea primero» esaten omen zioten poliziek, «bainera» saioaldi artean, HBko detenitu bati.

Eta hori da HASiko lehendakariaren hilketarekin egin dutena: lan egiteko zailtasunak jarri mugimenduari eta era berean larritasuna hedatu basean.

Baina estrategia honek badu konplikazio bat bederen: ETaren eta KAS-HBren jokabidea arazo politikoengatik gertatzen dela egia bada, neurri batean gutxienez eskaintzaren bat etorri beharko luke Madrildik. Eta ba al dago posibilitate hori? Egurrez HB bigundu ondoren **KAS rebajatu** bat eskainiko al litzateke?

Ez dirudi hortik eskaintza haundirik etor litekeenik. PNVk daukan arazo larriena Estatutoa bera motz gertatzea denean. «**Deia**» egunkarian. Garraioetxearen jarrerei erasotzeko. Estatutoa ridikuloan behin eta berriro utzi da. 1979an kontrakoek botatako arrazoiak erabiltzeraino (joan den igandean, adibidez).

Presaka dabilta Madrilén. Hauteskundeak. **Carrillok** ongi salatu zuen bezala. **86aren** hasieran izan daitezke. OTANen erreferendumaren orde. Eta urtebete eskas dute beraz sozialistek Europakoa eta Euskal Herrikoa beren bozemaileen aurrean itxuratze-ko.

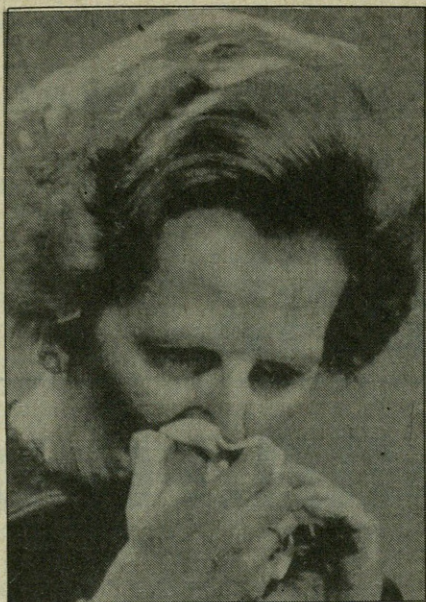
Beldur izatekoa da Santirena lehen eta ez azkena izan ote den. Gerra zikinari kobertura guztia eskaintzen zaio Espainiako ia medio guztietan, eta badirudi **Hegoameriketako** antisubertsio metodoak ongi aztertutak eta gustoko dituztela militar gazteek.

Santi Brouard harrapatu dute erdiz erdi. Urtebete da elkarriketa bat egin geniola orriotan. Ohorezko presidente lasai baten bila joan eta aurkitu genuena hementxe bertan aitortu genuen: «**Beste batzuek gorrotoa hain garbi azaldu badiote, zergatik ukatuko dugu Santi Brouard barneraino iritsi zaigula? Gizon haundi bat ezagutu dugu, benetan**».

Bota dute Santi Brouard, eta bere falta nabarrituko du Ezker Abertzaleak. Horretan geldituko ote dira? Lehen ere HBko jendea hila badute, batzuetan nahasketa momentu bat aprobetxatuz. Tomas Albarekin bezala. Edo nahi izanez gero eskarmentuak ematen hasi daitezke. Ansarekin, Zaparekin eta beste hainbatekin egin zuten gisan. Jokoa bueltatzeko indarririk ba al du HBk? Nondik joko du PNVk? Zer egingen du EEK?

Iñaki ZUBIONDO

Irlanda: negoziaketa ustelak

Garret Fitzgerald eta Margaret Thatcher, Irlandako errepublikako eta Britainia Handiko lehen ministroak, bildurik egon dira Ulster-i buruz zer edo zer ateratzen ote zuten. Thatcher ohi bezala gogor azaldu da, Fitzgerald-en hiru 'oinarritzko proposamenak' atzera bota dituela. *Irlandaren batasunaz hitz egiterik ez dago deklaratu du; konfederazio batetaz ere ez; eta Ulster-en gainean aginte bikoitz batetaz ere ez. Hiru horiek britainiar subiranotasunarentzat atentatu bat suposatuko luketelako.*

Atentatuak direla eta, aspaldiko denboretan ez bezala aktiboak agertzen dira IRAko lagunak. Komisaria bat atakatu dute, leherketa batetan UDRko partaide bat zauritu, eta abar.

Kaledonia Berria: Frantziak alde egin dezala

Joan den astean Pazifikoko aldean daogoen Kaledonia Berria izeneko irlan hauteskundeak izan zituzten. Beraietan independentziarik nahi ez dutenik emandako botoetarik %70a altxatu zuten, eta beraz parlamentu berrian gehiengo absolutoa izango dute. Aldiz seinalatu behar da irlaren populazioaren %49a abstenitu egin dela, eta honetan talde independentistarik handienaren abstenitzeko erabakiak izan du bere pisua dudarik gabe; independentziaren aldeko beste talde txikiago batzuek parte hartu dute, emaitza urriak lortu dituztela.

Kaledonia Berria independentziaren aldeko mogimendua nahiko bizirik agertu da azken denboretan. Ekintza sorta bat burutu du, gendarmeriak indarrez okupatzen eta abar. Kaledonia Berria Australiatik ekialdera zoazela 1500 bat kilometrotara dago, eta 140.000 bizilagun ditu; horietarik 60.000 bertakoak dira, **kanak** izenekoak, berak direlarik independentziaren alde borrokarik gehien egiten dutenak, beste 50.000 aspaldian (XIX.ean) emigratutako frantsesen ondorengoak, eta gainontzeko 30.000 berrikixeago emigratu diren tahitiar, indonesiar eta vietnamdarrek.

Nuklearra: OTANek aurrera

Oraingoz badirudi OTANek nuklear burudun koheteak Italian, Alemanian eta Britainia Handian barreiatu dituela, ehunen bat denetara, zeinarekin hiru Estatu horietan eta Belgika eta Holandan 1988rako kokatu behar dituen 572 euromisil direlakoetatik bosteko bat honezkero ezarri dago. Hemendik lau urtetara berriz, soviatarrek orain duten SS20 baino arma potenteagorik izango dutela, eta beraz mendebaldekoek kontra egiteko beste zerbaite mortalago asmatuko dutela, zeinek duda egiten du?

Etiopia: gosearen puntan

Elikadurari buruzko Munduko Asanblada delakoan parte hartzen duten 40 naziotako ordezkari ez-gubernalmentalak Erroman bildu direlarik besteak beste Etiopiaz aritu dira,

eta hango oraingo problema larria munduan geroz eta grabeago den egoera baten erakusgarria dela baieztatatu dute. Izan ere azkeneko hamarkadan munduan goseak jotako lagunak 400 milioi izatetik 800 izatera pasatu dira; orain Etiopian goseak estremo batetara iritsi da, zeren sei milioitik gora omen dira, ez goseak, baizik eta akabatzeko artiskuan daudenak.

Asanblada horretakoek egoera honen errua hein handi batetan FMI eta FAO erakundeei egotzi diete, zeren eta lehenbizikoak politika ekonomiko hurrupatzailea eramaten bait du, eta bigarrenagoak emergentziazko laguntzekin partxeak besterik ezartzen ez ditu, eta barne produkzioak bizituarazteko ez du deusik egiten, beraz azken batetan han eta hemengo gobernari kaskarrekin boterean segi dezaten laguntza ematen du.

Brasil: gerra potentzia bat

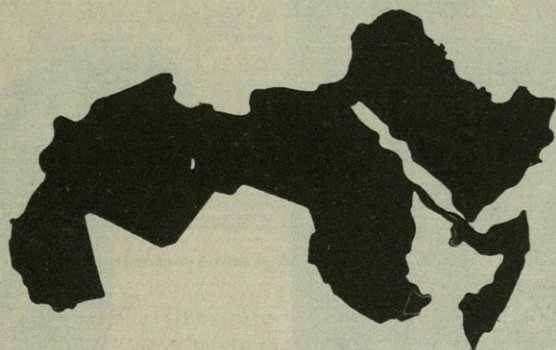
Hirugarren munduko potentziarik indartsuena badela jadanik, esaten dute, eta azken egunetan argitaratu diren bi berri hauek esandakoa konfirmatzera datoz. Batetik Brasilek hile honen 21an **Sonda IV** izeneko kohete esperimentalak jaurtiki zuen, orbitan lur gainetik 700 kilometrotara ibiliko dena; honetaz dakitenek munta handiko aurrerapentzat jotzen dute hau.

Bestetik berriz, zenbaki hauek publikatu dira: Brasilen 400 armamentu lantegi dago, eta horiek produzitutakoekin bertako armada ehunetik larrogi batetan ornitzen ahal da; baina daturik interesgarriena beste hauxe dateke: Brasilek aurtan armetan 2.600 milioi dolar esportatuko du.

Beldurra ematen duen Estatuaren Kanpo politikaz

«Gure armarik gogorrena batasuna da»

Agian federazio bat...

Uda leheneko ARGIA batetan Yasser Arafat palestindar buruzagiarekin elkarriketa luze bat transkibitzen genizuen. Uda eta gero berriz, Libiak eta Marokok sinatutako batasun akordioari buruz balorapen bat, gutxi gora-behera Aljeriarena izan daitekeena, eskaintzen genizuen.

Haatik, bai Arafat eta bai Aljeriarrak, alde batekoak ditugu. Baina badago gure ustez arabiar mogimendu aurrerazalean bigarren Korrante nagusi bat, Libiak errepresentatzen duena.

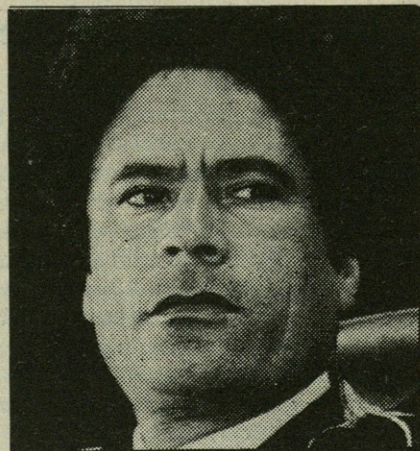
«Guk federazio alderako arabiar herrien batasuna bilatzen dugu —deklaratu du Muammar el Gaddafik—, izan monarkiak edo errepublikak edo yamahiriak, izan printzipadoak edo sultanatoak edo beste. Sistema bakoitzaren itzulikatzea herri bakoitzaren ardura da, baina horren gainetik batasun politiko, ekonomiko eta militar gisa bat lortu behar dugu. Horrela eramango dugu israeldarren sionismoaren kontra fundamentozko gerra bat, izan gerrilaren bidez (Egipto, Jordania, Siria eta Libanoko mugetatik, desgaste gerra bat, izan gerra erregular

baten bidez, Palestina dena liberatzeko helburuarekin».

Batasuna dela eta

«Etsaiaren desafioa halako puntura ailegatu da —azpimarratzen du Gaddafik—, ze batasuna urjentziazko behar bat bilakatu da; kasu honetan errestuma bat eta yamahiria bat elkartu gara, errege bat eta iraultza baten buruzagi bat».

Azken hitz hauek Gaddafik bere mogimendua boterera iritsi zeneko XV urteurrenean esan zituen. Hitzaldi

Sionismo eta inperialismoaren etsai gaizto bat.

berean Gaddafik sionisten ametsak inoiz baino azkarrago errealdade bihurtzen ari direla, seinatu zuen, eta hori batez ere Estatu Batzuen Israelekiko geroz eta gehiagoko inplikatzegatik gertatzen dela.

Eta hori horrela delarik, beraz, armarik gogorrena batasuna dateke. Berak bakarrik aska dezake Palestina, berak bakarrik bultza egin diezaioeke Arabiar Nazioari, bere geroa determinatzen duen potentzia bat izan dadin.

Zoritxarrez —beti ere Gaddafiren pentsamenduaren harian—, arabiarak duda-mudan daudelarik, etsaiak ez du batasuna ekar lezakeen edozein saio desgiteko abagunerik galtzen, eta horretarako arabiarren artean gezurrezko informazioak eta beldurra barreiatzen dituzte.

Hitz gutxitan: denok bat egin beharra dago, eta Uxda-ko Marokorekiko akordioa bide horretan pauso bat da.

Sahara dela eta

Nonbait Marokok akordio horren egituraketan Libiari eskatutako lehenbiziko gauza, Estatu honek Polisario ematen zion laguntzaren moztea izan zen. Horregatik akordioa saharriarrentzat kaltegarri zitekeela, esan izan da. Orain Libiaren jarrera beren hitzez adieraziko dugu.

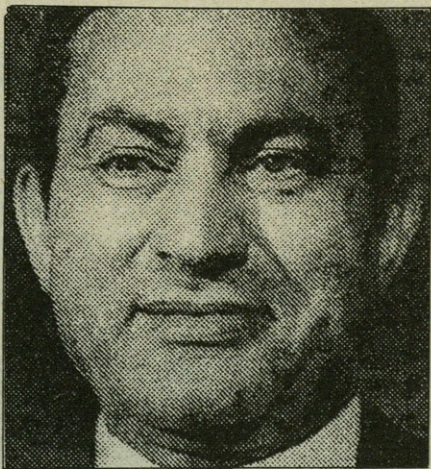
Berén arabera, Libia izan zen 1972an Kolonialismo espainolaren aurka borrokatzeko Polisario Frontea sortu zuena. Geroztik zenbaitetan Maroko Libiaren iraultzaren kontra egona denez, Libiak berari buru egiteko Polisario armatu behar izan zuen. Gaddafik dioenez, Polisario eta *yamahiriaren* artean gauregun ere inongo trabarik ez dago.

Libiak Marokori Saharan erreferendum bat egin dezala «**behin eta berriro**» aholkatu dio, «**marrokkial herriak** (sic) **bere iritzia aportatu dezala**». Marokok «Kontra- baldintza» bat ezartzen du: Libiak Polisarioi arma gehiagorik eman ez dezaioala.

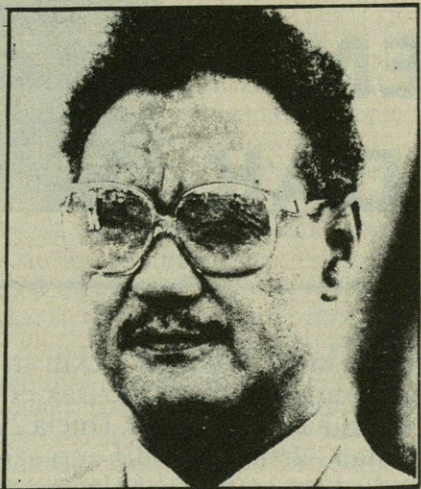
Azken hau behinik-behin bete dela ematen du, argi denez Aljeria da momentu honetan Sahariar gerrilarietan ornitzen dien Estatu bakarra.

Palestina dela eta

Yasser Arafat nolabait buru dabilen palestindarren adar moderatua jakina denez eskualdeko zenbait Estaturekin negoziaketa batzutan sarturik dago. Hartu-eman bereziak ditu Jordania-

Mubarak: «esklabu bat»

Numeiry: «pizti beltza»

rekin, gaurko Jordaniaren muga barnean legokeen palestindar Estatuaren litekeenaz ere mintzatzen delarik.

Horretaz, «**ezer ez duenak** —galdetzen du Gaddafik— **zer eskaini dezake?**» Gaddafik Hussein erregeaz «**sionistek eta iparramerikarrek babestutako errege ahul bat**» dela esaten du.

Eta eritzi berdintsua dauka palestindar moderatu horien gainontzeko kontaktu gehienez. «**EEBBen esklabu koldar, apal, purtzilak besterik ez diren Mubarak, Hussein edo Numeiry-k** (azken honi *pizti beltza* kalifikatiboa eransten dio) **palestindarren erresistentziari zein abantail ekarriko diote**».

Txad dela eta, bi hitz, bukatzeko

Lehengo astean Txadez luze aritu ginen. Gaurkoan bakarrik esan nahi dugu. Libiaren ustetan, berak Frantziarekin sinatutako akordioetatik, bai Libia eta bai Frantzia onez atera direla (Libiak lortu du frantsesak joan zitezten: Frantzia parte hartze aktibotik libratu da, eta gainera Washingtoni buruz bere independentzia azpimarratu du), eta aldiz Estatu Batuak gaitzaile suertatzen dira, zeren munduaren puxka horretan behintzat eskua sartzeko erabat ez-gauza azaltzen bait dira.

Guztiorrekin agian Libiak inguruko arazo hurbilez hartutako jarrerak hobekixeago adi ditzakezu.

Pablo SASTRE

ARGIAREN HARPIDEDUN IZAN NAHI DUT

IZEN DEITURAK .....

Helbidea .....

Herria .....

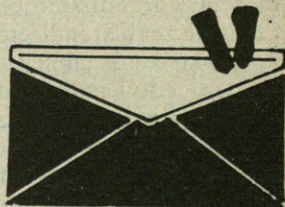
Probintzia .....

Banku edo Aurrezki Kutxa .....

Sukurtsala .....

Zenbakia .....

SINADURA

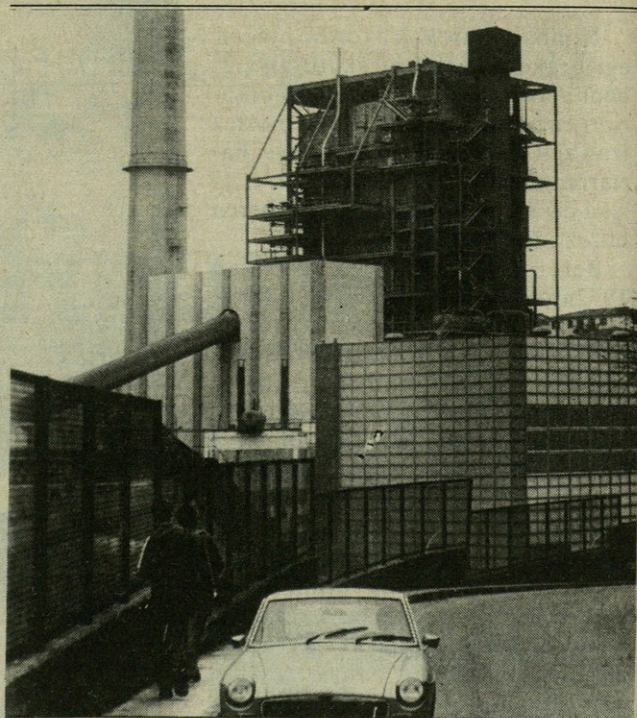
ARGIA astekaria
Ramonenea etxea, behea.
Virgen del Carmen, z/g

Donostia (12)
T. 28 33 99

Europa eta Iparrameriketako
baso eta aintzirak hiltzen

EURI AZIDOAREN ZAPARRADAK

Euri azidoaren problematika gero ta indar haundiagorekin ari da zabaltzen mendebaldeko lurraldeetan, basoak, aintzirak eta monumento artistikoak suntsituz, izurri berria bailitza. Duela 20 urtedanik, Eskandinaviako Penintsulan lehenengo aldiz euri azidoaren ondorio gaitzak agertu zirelarik, bere eragina zabaltzen doa gero eta haundiago delarik. Alemaniako basotatik erdiak eta Eskandinaviako aintzira gehienak hilik agertzeaz gain aintzinako monumentuak ere azaldu dira birrindurik. Zertan oinarritzen da ordea euri azidoen fenomeno hau?

Euri azidoaren erakuntza prozesua

Materia, edo edozein elementu neur daiteke zenbait indizeren arauera. Horietako bat da jakitea elementu bat «gatza» edo «azido» den. Elementuak ez dira garbi-garbiak izaten, «gatza»goak edota «azido»agoak izango dira. Gatza eta azido terminoak, modu honetan erabilia ez dira izenak, kualidadeak baizik (adjetiboak, atributoak). «Gatza»ri «base», «elementu basikoa» deitzen zaio.

Garraztasun indizea pH eskala erabiliaz neurtzen da, zero eta hamalau arteko eskala batean. PHa zazpi deanean elementua neutroa da, ez da ez «base» ez «azido», erdibidean dago; zazpitik gora basikoa da eta zazpitik behera azido.

Euria kondizio normaletan ez da neutroa, azidoa baizik. Hala ere, azidoa izanik ere, natur sistemak onartzen du bere garraztasun gradoa.

Garraztasun honek anhidrido sulfurosoaren eta nitrogenoaren oxidoaren oxidazioan dauka bere oinarria elementu horiek azido sulfuriko eta nitrikoa bilakatzen direlarik. Bi oxido hauek betidanik izan dira gure atmosferako elementuak sumenditan eta bai lurrean eta bai itsasoan hildako izakien usteltzetik ateratzen bait dira.

Industriaren iraultza hasi aurretik elementu oxido horien proportzioa nahiko eskasa zen. Ordutik hona ordea, eta prozesu hau gero eta azkarra go bihurtu delarik, haien proportzioa kontutan hartzeko moduan haunditu da.

Honela, gaur egun, oxido sulfurosoaren %10a besterik ez da naturalezak sortzen duena eta nitrogeno oxidoaren erdia baino ez da naturala.

Ekosistema orekatu batean eurien garraztasun indizea 5,6koa den bitartean, kutsadura honen ondorioz 2,6ko indizeak ere aurkitu izan dira.

Industriaren eta automobilen eraginak

Ikatza eta petroleoa erretzetik datorkigu, hau da, garraioak eta industriak erabiltzen dituzten sugaietatik. Nitrogenoaren oxidoak berriz iturburu ugari ditu, erdia automobilek zabaltzen dutelarik eta ehuneko beste hogeita hamar bat zentral termiko eta industria mota batzuk.

Eguratsa kutsatzen duten gas hauek beste lurralde batzutura izaten dira barreiatuak aire korronteen bitartez, eta arriskutsuagoak dira lurralde hauetan sortu direnetan baino. Zergatik? Ba bidean hasieran oxidoak zirenak, azido bihurtzen direlako, poliki poliki ematen diren zenbait erreazioen bitartez.

Azido bilakatu ondoren, partikula batzuk, bai lurrarekin, bai landare edo

edifizioen batekin topo eginda desagertu egiten dira airetik. Fenomeno hau da azidoen euri lehorra izenarekin ezagutzen dena. Partikula hauek lurrarekin nahastu eta errelojuzko bonba batek bezala eragiten dute lursolan.

Euria egindakoan oxido hauek bus-ti eta hezetasunaz azido bihurtzen dira, lur eremu horretan zegoen bizi guztia hiltzeko gauza izanik.

Beste partikula batzuk egunak eta egunak, asteak ere bai, pasako dituzte atmosferan, asko oxidatzen dira eta azido molekula bilakatzen dira. Molekula hauek euri ttantekin nahastu eta euri azidoa izeneko sortzen da.

Euri lehorrak kutsadura gertatutako toki berean ematen dira. Euri azidoak berriz urruti xamar.

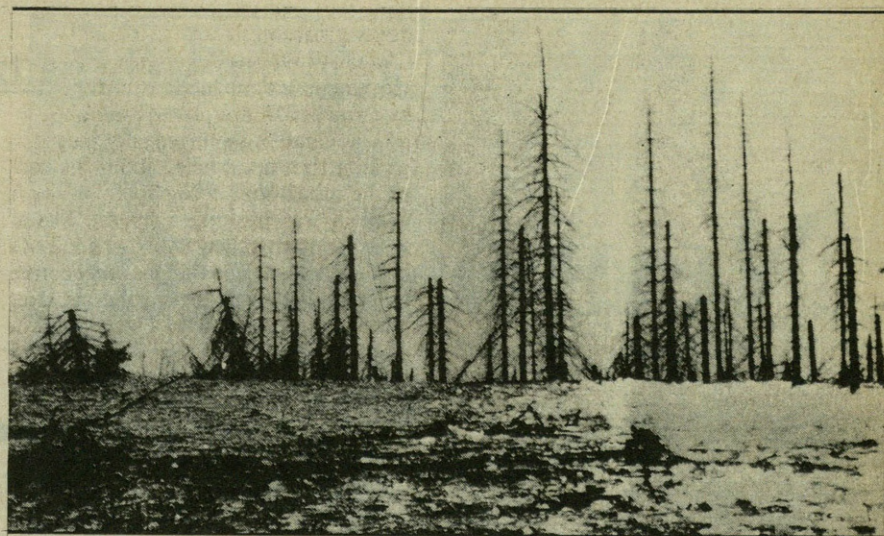
Prozesu historikoa

Duela ehun urtetik hona ezaguna bada ere euri azidoen fenomeno orain dela hogeitaz arte edo ez da jeneralizatu.

Eskandinaviako Penintsulan hasi zen dena. Hango laku guztiek kolore urdinka hartu, eta urak trasluzidoak izanagatik ere, itxuraz oso garbiak, barruan zeukaten bizi guztia hilik gertatu zen.

Urte batzuetan beranduago Alemaniako Oihan Beltzeko zuhaitzak dekolortzen hasi ziren hostoak gero eta orixkagoak eta ahulagoak bilakatzen hasi zirelarik. Betirako udazkena.

Beranduago Canadako aintzirekin Eskandinaviakoekin gertatutako gauza berbera hasi zen gertatzen. Estatu Batuetan gero Apalaches mendikatean dauden basotan ere euri azidoa agertuz. Azken urte hauetan Polonian, Txekoslovakian, Suizan eta Frantzian antzeman izan da fenomeno bera.

Euri azidoen eragina mendebaldeko estatu guztietan ikus badaiteke ere egoerarik larriena Eskandinaviako Penintsulan eta Alemaniako Errepublikan Federalean pairatzen dute.

Suezian dauden 85.000 lakutatik 18.000 azidoak janda ageri dira, horietatik 2.500 erabat hilda daudelarik.

Noruegako hegoaldean dauden 5.000 lakutatik 1.750 erabat hilda eta beste 900 hilzorian aurkitzen dira.

Alemaniako Errepublika Federalean 1982. urtean eta administralgoak zioenez basoen %8a waldsterben fenomeno jasaten zuten. Urte bete beranduago basoen heren bat zegoen ikututa. Aurten ia basoen erdia hilik edo hilzorian dagoela uste da.

Ez du natura bakarrik atakutzen

Orain arte esandakoak hala badira ere, euri azidoak ez du natura bakarrik atakutzen. Hiri askotan, nahiz Europan nahiz Iparrameriketan, zubi, edifizio eta monumentu asko jaten ari da

azidoa. Esate batera aipagarria da 1890. urtean Egiptotik New York-era eramane zuten obeliskoari gertatzen ari zaiona. Ekialdeko partean dauzkan inskizioak irakur daitezkeen bitartean mendebaldekoak produkto kimikoez suntsituak gertatzen ari dira, produkto kimiko horiek mendebaldeko haizeak ekarriak bait dira. Kalte haundiagoa jasan behar izan du monumentu horrek New York-en iragandako 90 urteetan Egipton egondako hiru mila eta bostehun urtetan baino.

Gobernuek jarritako neurriak

Euri azidoen ondorioak haundituz zihoazela ikusiz 1979.eko azaroaren 13an, Ginebrako hirian, hogeita hamairu gobernutako ordezkariak bildu ziren nazioarteko eguratsaren kutsadura gaiak hitzegiteko. Europako gobernu guztiak, Albaniakoa kenduta, EEBBkoa eta Canadako izan ziren konferentzia horretan.

Konferentzia horretan oxido sulfurosoaren eta nitrogeno oxidoaren kutsadura maila jeistea erabaki zuten. Erabaki horiek ordeza ez dituzte bete.

Egoera honela ikusita, arazo ekonomikoak eta tarte izango direlarik ere, garbi dagoena da gobernu guzti horiek ez dituztela neurri horiek bete nahi, bitartean euri azidoen eragina haundituz baldin badao ere.

Ekolojistei, eta edozein hiritarri, ailegatu zaie ordua arazo hau plazaratu eta alde guzitara zabaltzeko, bestela ez baso, ez aintzira... ez eta monumenturik ere ez dugu izango gure artean.

Mikel UBILLOS

Gure gizarteko bi gaitz:

Neurosia eta perbertsioa

Asko eta asko dira guk ezagutu gabeko kulturak. Uste dugu geure bakarrik dagoela eta horren arabera mundu guztian arazo ia berberak gertatzen direla. Artikulu honetan urrutiko tokitako zenbait esperientzia bitxi agertuko ditugu. Sexoarekin lotuta. Sexoarekin lotuta dauden bezala neurosia eta perbertsioa.

Neurosia, Freud-entzat, errepresio sexual frustrante baten ondorioa besterik ez da. Neurosi hau gainditzeko, errepresio sexual hori kendu egin behar da nahita nehez. Bestalde, aska-pen sexuarekin errepresioak izan direnak, ASKATU egin behar dira.

Aurrera jarraituz, Freud bere teoria psikoanalitikoan hau erratera etortzen da: errepresio sexuala behar beharrezkoa da eta kultura, historian zehar, gizarte kulturala errepresio sexualarekin batera sortu da («Malestar en la Cultura» liburuan honelaxe azaltzen digu). Beraz, Freud-entzat, errepresio sexuala, hau da, neurosia eta gizarte

neurotikoa, kultura ordaintzeko modu bat izan da. Freud kulturaren alde posizionatu zen eta guk gizarte neurotikoa batekin zer egin?

W. Reich-en eritzia zeharo desberdina azaltzen zaigu. Hau ere psikoanalista da baina marxista amorratua eta elkarte psikoanalitikoatik bidalia izan zen. Reich-ek dionez, errepresio sexuala, gizarte kapitalistak erabiltzen duen arma bat besterik ez da. Erabilpen hau asmo berezi batekin izaten da, hau da, langileen zapalkuntzarako. Reich-ek teoria hau aurrera eta garbi azaltzeko, Malinowski, Engels eta Marx-en lanak aztertuz egiten du.

Malinowski izatez Poloniarra zen, 1884-an jaioa eta antropologo entzute handikoa. Ikerketa luze eta benetan interesgarria Trobriand Arkhipelagoan (Iparmendebal Melanesia) egin zuen. Ingelesezt, 1929-an argitaratua izan zen izenburu honekin: «The sexual life of savages in North-Western Melanesia». Ikerketa hau gizarte matriarkal baten antolaketari buruz izan zen eta zer nolako aldaketak ematen dira sexualitate mailan noski gizarte patriarkal batean bihurtzen denean.

Gizarte patriarkalen ematen den miseria sexuala, jabetza pribatuaren oinarrian antolatuta dago. Neurosia, perbertsioa eta bortxaketa ukamen eta errepresioaren ondorioak besterik ez direla erratera etortzen da Reich Malinowski-ren lanak aztertu ondoren. Goazen pixka bat eta gainetik, Malinowski-n matriarkadoari buruz (harreman sexualak) egindako lana laburki bederen azaltzera:

a). Trobriand Arkhipelago-ko haurren bizitza sexuala: ttiki ttikitatik gurasoak amodioa egiten ikustera ohituta daude haur hauek. Gurasoek haurrari burua estera baten azpian sartzea behartzen diote orgasmoko unean, ez molestatzeko asmoz noski. Neska-mutilen artean jolas sexualak (ikusitu, ukitu, laztandu bat bestearen sexuala) oso normalak dira eta ontzat ematen dituzte. Anai-arreba zaharrenak ere parte hartzen dute haurren heziketa sexuala honetan. Gurasoak, heuren haur ttikien jolas-amodio horietaz alaiki hitz egiten dute; haurrak serio-ago hartzen duten gauza omen da.

Jolas hauek gurasoen etxe berberan egitea ez daude onartuak, normalean, taldeetan basoara joaten dira. Ez dago heziketa autoritario bat eta haur independenteak sortzen dira honen ondorioz. Lau-bost urtekin komuna ttikiak sortzen omen dituzte, komuna hauetan pubertateraino bizitzen dira. Nahiz eta komuna hauetan beuren bizi-modua egin, gurasoen etxera nahi dutenean azaltzen dira.

Reich-ek konparaketa guk ezagutzen dugun gizartearekin egiten digu eta hau da: gizarte kapitalista-burges batean, gurasoak haurren erabakiak hartzen dituzte, aginduak eman eta azken finean ideologia konkretu baten transmisoreak (famiaren bidez) besterik ez dira. Honen ondorioz, haur dependiente, inhibitua, agresiboak eta beste mila patologia dituztenak sortzen ditugu.

b) Trobriand Arkhipelago-ko gazteen bizitza sexuala: nahiz eta gazteen artean pubertateko neurosia eta suizidioa ez ezagutu, erran beharra dago sufrimendu psikikoak ematen direla. Sufrimendu psikikoak maitatzen duten pertsona erdietsi ezin dezaketenean azaltzen dira. Erlazio afektiboak eta baita ere harreman sexualak askoz garrantzitsuak bezala bizitzen dituzte, nahiz eta ez betiraun; pertsona batekin sakontzearen alde azaltzen dira adin honetan. Gazteak gizarte komunitario honen babesa guztia dute, etxe bizitzak («kumatula» izena dutenak)

komunitate osoaren artean eginak dira, baina misiolarien etorrerarekin guttituz joan ziren.

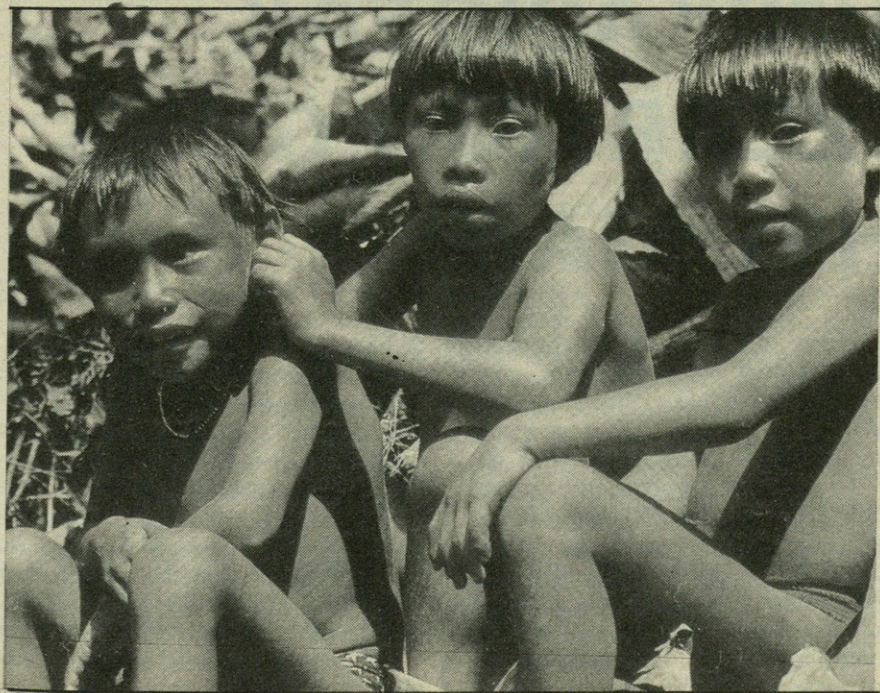
Harremanak ez dira iraunkorrak, bikoteak nolanahi aldatzen dira. Jelosiaz egotea gauza arraro bezala ikusten da. Bikoteak monogamo (neska bat mutil batekin bizitzea), polygamia (neska mutil batzuekin edo mutil neska batzuekin bizitzea) eta hilargiaren jaian nahasiak omen dira. Neska izan edo mutila izan behar-nahai sexualak azaltzeko desberdintasunarik ez dago.

neska batek mutil batekin egoteko go-go duenean azaltzen dio eta aderantziz berdin gertatzen da.

Gizon-emakume hauentzat orgasmoaren kapazitatea berdina da eta batera iristen omen dira. Beurek zailtzen jartzen dute gizon zuriaren ahalmena, posturak eta abar.

Reich-ek dionez, %90 emakume eta %60 gizon psikikoki gaixo eta sexualitate gozatzeko inkapaz direla erraten digu. Eritzi hau, Alemanian 1931-an egindako ikerketa baten ondorio gisa azaltzen ditu. Emakumeen hoztasuna (frigidez) gure gizartean ez da onartzen gizonaren inpotentziaren ondorioa edo gizartearen errepresioa bezala, baizik eta emakumeak, naturaren eraginez, ez du beharra sexualarik. Emakumeen hoztasuna Trobriand Arkhipelago-an ez da ezaguna.

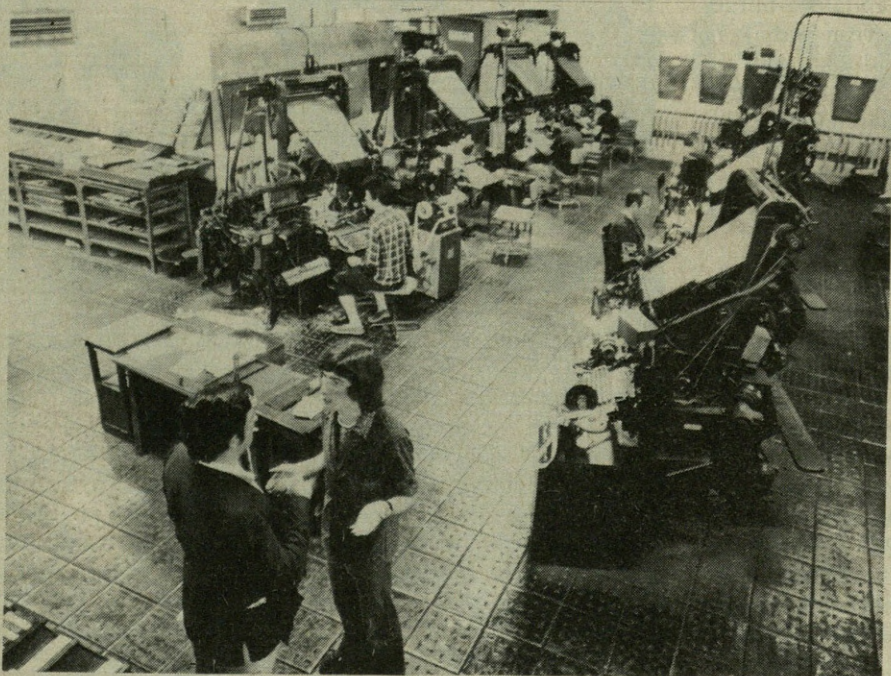
Bizitza sexual-afektiboa Trobriand Arkhipelago-an eramaten modura, normala da neurosia eta perbertsioak ez izatea. Reich-entzat, neurosia bizitza genital perturbatuaren ondorioa besterik ez da eta perbertsioa energia sexuala genitalete normalatik desbiatzen denean sortzen da. Neurosia eta perbertsioa, moral sexual bat gizartean azaltzen denean hasten dira ematen. Moral sexual hau, gizonen historian zehar, interes pribatuak eta gizarte patriarkalekin batera agertzen dira.

Euskal Herriko Komunikabideak Euskal Herriarenak ote?

ARGIA EGUNA dela eta ohizko bihurtu zaigu ARGIAri buruz zerbait esatea. Aurtengoan berriz, eta geure zilborrari begira ibili beharrean, aldamenekoari begiratzea erabaki dugu. Gure kolegak nola dabiltzan ikusi eta batez ere Komunikabideak Euskal Herrian nola dauden aztertu laburki besterik ez bada ere.

KOMUNIKABIDEAK: BESTE ATZERRI BAT GURE HERRIAN

Duela hilabete, Hernanin ospatutako mahainguru batean, ETBko informatiboetako arduradun den Jose Ramon Belokik esan zuen Autonomi Estatutoan hainbat gauzaren trasferentziak jasotzen diren bezala komunikabide mailan ez zegoela horrelakorik. Komunikabide mailan gobernu autonomoak komunikabide berriak sortzeko aukera dauka. Besterik ez. Gainontzeko komunikabide guztiek lehengo esku berberetan jarraitzen dute.

Honela dio Autonomi Estatutoaren 19. artikulua bere 3. puntuan: «Artikulu honetako lehen parrafoan esaten den bezala, Euskal Herriak erregula, sor eta atxiki ditzake bere telebista, irrati eta prentsa propioa, eta, oro har, bere helburuak lortzeko behar dituen gizakomunikabide guztiak». Hau da, estatu espainolak —bereak dituen komunikabideetan—, edota lehendik zeuden komunikabide-enpresa pribatuak berdin berdin jarraitzeko aukera daukate. Estatutoarekin komunikabi-

de berriak sortu besterik ezin da egin.

Oso garrantzizkoa da hori garbi ikustea komunikabideetan euskara nola erabilia den begiratzan hasi aurretik, erabiltze kopuru eta portzentietan galdu aurretik.

Lehendabizi, beraz, komunikabideak noren esku dauden ikusi beharra dago, euskarari buruz jarraitzen duten politika baloratu ahal izateko gero.

Horixe izango da telebista, irrati eta prentsaren egoera banan bana begi-

raterakoan erabiliko dugun erizpidea.

ETB txiki bat telebistatarrez inguratua

Gaur egun Euskal Herrian hiru telebista kate frantses sintoniza ditzake edonoren telebista aparailu batek. Horiez gain, eta batez ere, TVE Espainiako telebistaren lehen katea eta bigarrena.

Telebista hauen jabegoari buruz zer esanik ez. Denok dakigu noren esku dauden.

Hego Euskadiko hiru probintzik osatutako Komunitate Autonomoan berriz ETB ikus daiteke, hau Eusko Legebiltzarraren pean dagoen EITB entearen esku dagoelarik.

Aukera honi gehitu beharko litzaioke Nafarroan «Telenavarra» eta Komunitate Autonomoan Errioxarekin batera «Telenorte» ikusteko dagoen eskeintza, TVEIren gehigarri bezala.

Ez gara sartuko audientzia kopurutan baina inpresioa da ETB, hasieran izandako inpaktoaren ondoren, eta zenbait programa bereziren gora beherak kenduta, estankatzera doala eta audientzia kopuru lar txiki batekin gelditzen ari dela. Euskaldungoari dagokion kopuruarekin hain zuzen ere.

Kontutan hartu behar da ETBk eguneko emititzen dituen 6 orduak (media bezala) gutxi direla aldameneko telebistek eskeintzen dituzten orduekin alderatuz gero, eta garrantzitsuena, sei ordu horietan aldameneko beste telebista horien kompetentzia neurriz kanpoko dela. Oso, baina oso gutxi egin dezake ETBk telebista espainolarekin konpetitzeko (espainolarekin bereziki), oraingo legediaren barruan eta dagoen telebista eskeintzaren aurrean.

Telebista bultzatzea

Eusko Jaurlaritzaren Aholku Batzordeak 1983. urtean argitaratutako «Euskararen Politikarako Oinarriak» izeneko txostenak, kultur lanetan «lehenetasuna telebistari eta irratitari eman behar zaio» la dio. Telebista eta irratia- ren garrantzia azpimarratzen da, euskarara itzulaldatutako filmeen garrantzia, hor euskaraz hitzegiten agertuko diren pertsona haundien garrantzia... «Bide berdinetik jarraituz, haurrentzako, gaztetxoentzako eta gazteentzako programak dira lehenda-

bizi euskaldundu beharrekoak».

Aholku hauek jarraituak izan direla esan behar, ez ordea beste batzuk: «Euskal Telebista, eguneroko bost orduko programatik kanpora, alfabetatze eta euskalduntze lanetarako erabil daiteke. Tresna egokia gerta daiteke telebista aparteko ordu horietan, lan hori egiteko mailen eta eskualdeen berezitasunak kontutan hartuaz Kultura eta Hezkuntza Sailak izango dira, Euskararen Aholku Batzordearen kriterioak jarraituz, zer eta nola egin behar den erabakiko dutenak».

Euskalduntze eta Alfabetatze lanetarako telebista ez erabiltzea, gauza grabea euskararen egoera ezagututa, erizpide kontua izan daiteke, erizpide hori telebista «normal» bat egin nahiarena delarik, kontutan hartu gabe egoeraren anormaltasuna (eta beste telebista normal guztien kompetentzia).

Arazo horri gehitzen zaio ETBekin zer egin nahi izandu den. Hau da, telebista horri ze helburu ezartzen zaion. Garbi dago helburu politikoak sartu direla tartean informatiboak gaztele- raz emateko orduan eta ekonomikoak publizidadea ere gaztele- raz ematera- koan.

Gauza da telebista txiki bat izanda ere, kompetentzia haundia izanda ere aldamenean, ez zaiola atera, eta ez zaiola ateratzen behar adinako etekin hori gastatutako hainbat eta hainbat diruri.

Eusko Jaurlaritzaren Euskararen Politikarako Oinarriak delako horretan beste honako hau ere irakur daiteke: «Autonomi Elkarrean telebistarako bi kate egotea posible balitz, bata oso- ki euskalduna behar luke izan. Hori posible ez balitz, orain arte esandakoak balio du».

Posible al da Autonomi Elkarrean bi telebista kate edukitzea? Bai, posible da. Lege aldetik behintzat ez dago eragozpenik.

Zergatik ez den egiten... Beste gal- dera bat da hori eta ez guk erantzute- koa. Bitartean ordea aukera eder bat galtzen ari dela esan behar. Euskaldu- nok oso osorik Telebista euskaldun bat izatearen aukera.

Bi kate horiek edukitzea izango lit- zateke benetazko pauso bat ematea telebista mailan. Kate bat gehienbat gaztele- raz (euskara piskatekin) eta beste bat erabat euskaraz.

Kate elebidun edo diglosiko horren funtzioa litzateke TVEri kompetentzia egitea eta audientzia kentzea, piska-

Eskaintza ugaria eta emaitza urria egunkariena.

ETBk bi telebista kate behar ditu: bata euskara hutsezkoa eta bestea elebiduna.

Santu guztien beharra izango dugu irratia eskuratzeko eta euskaratzeko.

naka euskara piskabat sartuaz, gero euskara hutsezko telebistara pasa ahal izateko moduan (kontutan hartu hau medio horretan egiteko minimoa izango litzatekeela; minimoa besterik ez).

Ez litzateke aski izango halaz eta guztiz ere. «Euskaraz Bizi»tzea baldin bada helburua beste zenbait neurri hartu beharra egongo litzateke.

**Euskal Herriko
irradi ofizial
guztiak, Eusko
Irratia eta Gure
Irratia kenduta,
estatu
espainolaren edo
enpresa pribatu
estatalen esku
daude.**

«Euskararen Legea» nesaterako, komunikabideetan euskararen erabilera kopuruz gehitzen joan dadin Eusko Jaurlaritzak bere neurriak hartuko dituela esaten da. Ondoren «*El Gobierno impulsará la normalización lingüística en los centros emisores de RTVE a fin de asegurar una adecuada presencia del euskera como lengua propia del País Vasco*» dio ondoren. Nork ikusi du ordea RTVE n euskararen gehitze bat? Hobeto esanda nork entzun du Telenorten edo Telenavarran euskararik maiztasun minimo batean?

Areago oraindik. Telenorte ETBri konpetentzia egitera joan zaio zuzen zuzen. Nola? Lehen eguerdiko ordu-biterditan hasten zen Telenorte (astean behin kenduta). Orain berriz, eta ETBk ordu horretan emititzen duenez gero, ordubitatik hasia dugu programak egiten gaztelera ederrean.

Azken finean zera gertatzen da, «Euskararen Lege»ko deklarazio politikoriek horretan besterik ez direla gertatzen eta hemengo «botereek» ezin dutela hor eskurik sartu.

Irratien garrantzia eta noraeza

Aldamenekó koadroan ikus ditza-kezue Autonomi Elkarteetan martxan dauden irratia. Horiei Nafarroako Radio Popular de Pamplona (COPE),

Radio Requeté (SER), RNE en Pamplona, Radio Cadena Tudela (RCE), Radio Tafalla, eta La Voz de Navarra (RCE); eta Iparraldeko Radio Adour, Gure Irratia, Irulegi Irratia, Radio France Pays Basque eta Zuberoako Boza.

Hogeita hamar irratitik gora daude une honetan Euskal Herrian (irradi libreak kontatu gabe; hogeitik gora izango dira hauek orain).

Jabegoari begira hasten bagara berehala ikusiko dugu «bertako» irradi oso gutxi ditugula. Radio Cadena Española (RCE) eta Radio Nacional de España (RNE) RTVE entearenak dira. Madrilen esku daude erabat eta programazioa bera ere maila handi batean Madrilen egindakoa da. Ordu batzuk besterik ez dituzte emititzen hemengo «sukurtsal»etatik eta euskarak ez du tokirik inondik inora (zenbait minutu sinboliko kontatzen ez badira behinepein).

Cadena de Ondas Populares Españolas (COPE) irratikate pribatua da eta jesuitei lotua. Moldez aurrekoen antzekoak izan arren COPEkoak, Donostia eta Loiolako Herri Irratiak zabalagoak, gertuagoak eta euskara aldetik jatorragoak izaten jakin dute. SER ere beste irratikate pribatu bat da estatu espainol osorako aritzen dena eta RCE eta RNEri buruz esandakoe-tatik ateratzen ez dena.

Komunitate Autonomoko Irrati-Kate garrantzitsuenak, entzule kopuruaren arauera, euskararen presentzia ordutan emana.

1. SER-Bilbo OM.	290.000	24	—
2. RNE-Bilbo OM.	121.600	24	—
3. SER-Bilbo FM.	109.800	24	—
4. RNE-Donostia OM.	104.300	24	—
5. COPE-Bilbo OM Herri Irr.	85.200	19	4,5
6. SER-Donostia OM.	68.800	24	— (tarteka minutu gutxi batzu)
7. SER-Donostia FM.	60.600	18	0,5
8. COPE-Loiola FM. Herri Irr.	57.400	17	10
9. COPE-Bilbo FM. Herri Irr.	55.900	19	4,5
10. Vitoria-Gasteiz OM/FM	52.500	18	1 fijo. Tarteka zer bait.
11. Euskadi Donostia FM.	44.900	16	16
12. COPE-Donostia OM.	43.300	18	7
13. RNE-3 Madrid FM.	33.500	24	—
14. Eusko Irratia. Bilbo FM.	30.000	18	2
15. RCE-Bilbo OM.	27.100	24	—
16. RCE-Gasteiz OM.	25.700	18	— Tarteka piskat.
17. Segura FM.	24.900	14	7
18. RCE-Donostia.	14.600	21	2
19. COPE-Donostia FM.	14.600	18	7
Denetara	1.023.900		

CIES enpresak Elkarte Autonomiko zenbait komunikabide enpresarentzat egindako lanetik

Emisio orduen eta euskarazko orduen arteko proportzioari gagozkiolarik, 382 orduko emisioa eskaintzen dute hiru probintzia autonomikoen 19 irratiak egun bakoitzeko. Horietatik 61 besterik ez dira euskaraz ematen direnak. Hau da, zazpitik bat besterik ez euskaraz. Kontutan hartu hiru probintziatako datuak besterik ez direla hauek. Nafarroan guk dakigularik zenbait minutu baino ez dira eskaintzen euskaraz astean zehar. Iparraldean gehixeago. Dena dela, hauek sartuta ere, hasieran esandako proportzioa, zazpitik bat euskaraz, ez litzateke askorik aldatuko.

Baina datuen artean zera nabaritzen da baitare: **entzule gehienak dauzaten lau irrati kateetan euskara ez da agertu ere egiten.** Eta lau irrati hauen artean 626.300 entzule dituzte, entzulego osoaren erdia baino gehiago ale-gia.

Eta entzule euskaldunak ez da falta. Ikusi bestela Euskadi Irratia (euskaraz) eta Radio Euskadi (gaztelera-z) koadro horretan: hamabost mila entzule gehiago dauzka euskarazkoak erdarazkoak baino.

Euskara hutsez berriz Iparraldeko Gure Irratia (11 ordu egunean) eta Donostiako Euskadi Irratia (17 ordu) besterik ez ditugu... Zer dira horiek beste 33 irratiaren ondoan? Euskadi Irratiak dituen 45.000 entzuleak zer dira Gipuzkoa, Bizkaia eta Araban dauden 1.023.900 entzuleen artean?

Begiratu ditzagun gauzak diren bezala. Egia da euskara hutsezko bi irrati baditugula. Ez gaitezen hor gelditu ordea. Begiratu ditzagun ondoko beste denak, bestela gure uhin euskaldun horri begira beste uhin guztiez janda gertatzeko arriskuan izango gara eta.

Irratiekin telebistekin ailegatutako puntura iristen gara: esaten da bultzatu egin behar direla euskara zabaltzeko, oso beharrezkoak direla, hor inziditu beharra dagoela...

Eta egin egiten dira zenbait gauza ere. Hor dago Euskadi Irratia euskaraz eta hor Radio Euskadi gaztelera-z. Biak EITBren pean. Zer dira horiek beste guzien artean? Zer dira gehien entzuten direnak SER, COPE eta RNE baldin badira?

Oso gutxi. Eta okerreana, oraingo le-gidiarekin ezinezkoa da irrati entzute-haundiko horietan eskua sartzea. «Haienak» dira. «Haien esku» daude. Eta haien esku dauden bitartean jai dugu. Bai politikaren aldetik eta baita

Horra hor ETBren plato bat. Beste bat ere badauka. Hortik aurrera...

euskararen aldetik ere. Estatutoak ezin du ezer egin hor. «Euskararen Legea»k ere ez. Hor gehienez jota ere egitea dagoena da zenbait programa, zenbait ordu erosi euskaraz aritu daitezen. Gipuzkoako Diputazioak egin zituen horrelako saio batzuk Donostiako SER, RCE eta COPE irratiak-teekin. Saio garestiak eta emaitza urrikoak suertatu ziren. Gero ordea Euskadi Irratia dena euskaraz jarri zutenez... akabo besteak.

Irrati libreen esperantza

Irrati libreak hedatzen doaz bestalde Euskal Herri osoan. Normalean herri bakar batetarako edota auzo batetarako egindako irrati txikiak dira. Merkeak eraikitzeko eta jendearen borondatez aurrera ateratzen doazena. Hogeita bosten bat izango dira une honetan gure geografian zehar barreiatuta.

Lege aldetik «utzi» egiten dira. Behin baino gehiagotan itxi edo prezintatu izan dituzte gobernadoreen baten aginduz, baina normalean «utzi» egiten dituzte beren martxan ibiltzen.

Hauetatik dexente ari dira euskara hutsean emititzen, eta denetan ez bada ere euskarak badu bere presentzia (zenbaitetan nahiko sinbolikoa egia esan).

Nolanahi ere, hauen izaera marjinala kontutan izanik, orohar, euska-

rarenganako jarrera positiboa dute. Hauen arazorik larriena medioena izaten da. Herriko koadrilaren bat, edo zenbait koadrilen elkarte izaten delarik irratiaren antolatzaile, nahiko eskas ibiltzen dira aparailuak erosteko eta lokala ordaintzeko. Jendea tarteka aritzen da eta bakoitzak orduren bat egiten duelarik irratiaren ez daukate «profesional»en beharrik.

Oso interesgarria litzateke udaletxeek honelako iniziatibak bultzatzea jendearen jarrera hori ikusita. Lokala eta tresneria minimo bat erosteko orduan behinepein. Herriko dendariak ere publizitatea eginaz edo lagundu-

**Egunkarietan
argitaratzen diren
albiste eta
artikuluak dira
euskaldunok
euskaraz gehien
irakurtzen
ditugunak.**

Euskal Telebista berri emaile izateaz gain herria ere ba da herrien sortzaile, nahi: eta komunikabide askok jaramonik ere ez egin.

ko balute hobe. Kontutan hartu irrati hauek eragin handia daukatela gazteengan, bai proiektu baten inguruan lanean jartzeko orduan, bai etxean berri zuzenak entzuterakoan ere.

Prentsa idatziaren esamesak

Prentsa idatziari gagozkiolarik egunkariei lotuko gatzat berehala gure artean daukaten garrantziagatik. «Punto y Hora» eta «Euzkadi» aste-kariak apenas daukate indarrik estatu espainoleko astekarren aldamenean, (euskarazko bakarraz, ARGIAz, mila aldiz esan dugu ze kopurutan dabilen eta ze proportziotan besteekin); antzeko zerbait gertatzen zaie Muga, Herria 2000 Eleiza eta beste zenbait al-

dizkariei (Jakin, euskaraz hiru hilabe-tero). Mereziko luke aldizkako prentsa-buruz luzexeari mintzatzeak bai-na oraingo honetan egunerokoekin arituko gara.

Une honetan zortzi dira Hego Euskal Herrian plazaratzen diren egunkariak. Denak goizez duela aste batzuk «La Tarde de Euskal Herria» desagertu denetik.

Hauexek dira: «El Correo Español-El Pueblo Vasco», «Diario Vasco», «Deia», «Egin», «Diario de Navarra», «Navarra Hoy», «La Voz de Euskadi» eta «La Gaceta del Norte». Iparraldean «Sud-Ouest» dugu eza-gunena.

Egunkari hauetatik aparte aipatu behar harko litzateke Espainiako zenbait

egunkari ere frango saltzen dela Euskal Herrian, batez ere «El País» (10.000 inguru), «Liberación», «Diario 16»...

Jabegoaren aldetik ez dago esan beharrik bakoitza norena den. Abertzale ikuspegi batetatik begiratuta Egin, Deia, Navarra Hoy eta La Voz besteak baino «gureagoak» direla esatearekin nahiko esanda gelditzen da. Horrek ez du esan nahi abertzalerik ez dagoenik beste egunkariak irakurtzen dituenik. Badaude. Asko gainera. (Ikusi bestela Eusko Jaurlaritzak eta Jakinek ateratako «Euskararen Borroka» liburuan agertzen diren estatistikak. Harritzeko modukoak dira).

Salmenta kopuruei begiratuko bagenie berriz zera ikusiko genuke garbi «geure»tzat ez ditugun egunkariak direla gehien saltzen direnak. Hau da, Bilboko El Correo Español eta Donostiako Diario Vasco. (Ikusi 2. koa-droa).

Euskararen aldetik berriz erabat erdaldundurik agertzen zaizkigu periodiku guziak. Erabat gainera. «Egin» da euskara gehien sartzen duena eta badakigu guziok zein neurri txikitari.

Prentsaren arloa ordea ez da kontutan hartua ere izan Autonomi Elkar-teko agintarien aldetik. Behin eta berriro azpimarratu dute «oraingoz Irratia eta Telebista» bultzatzea behar dituztela. Eusko Jaurlaritzaren Euskararen Politikarako Oinarriak delakoan ere honela agertzen da: «*Egunkarietako posibilitateak oraindik murriztagoak dira: bortxaz eta indarrez, eta iraupe-nik ez izateko arriskuarekin euskara itzuliz sartu gabe, hobe da asteen behin edo bitan zuzenean euskaraz idatzi eta landutako eraskinak egitea eta hauei laguntzea*».

Ez diogu komentariarik egingo. Bakar bakarrik esan, Eusko Jaurlaritzak berak argitaratutako «Euskararen Borroka» horretan, 121. orrialdean ikusten dela datu estadistikoaren arabera egunkarietako berriak direla euskaldunok euskaraz irakurtzen dugun gehiena: euskaldun-zaharren erdiak eta euskaldun berrien %46-k irakurtzen omen ditugu egunero edo ia egunero euskarazko albiste eta artikulua.

Ez gara hasiko orain euskarazko egunkariaren eskubidea eta beharra daukagula esanez. Orrialde asko eta asko joan dira aurtien gai horrezaz.

Hementxe utzi nahi genuke oraingoz gai hau, panorama oso ederra ez dela eta nahi duenarentzat lana bada-goela ikusi ondoren.

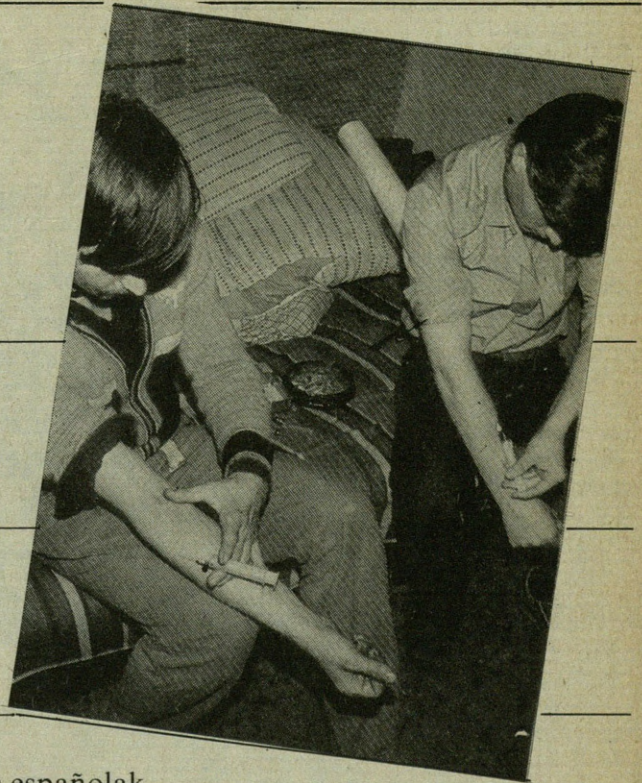
	1980	1981	1982	1983
El Correo Español	75	81	83	94
Diario Vasco	60	61	67	
Deia	51	52	48	50
Egin	40	49	42	42
Diario de Navarra	39	41	39	39
Navarra Hoy	—	—	—	13
La Voz de Euskadi (ez da daturik eskaintzen)				

OJD kontrolak zabaldutako kopuruak (milaka kontatuak).

Drogaren Mafía eta Hego
Euskadiko gotzaien pastoral

Drogaren aurka... fedea?

Bi kolonbiar atxilotu zituen joan zen astean polizia espainolak. 4.000 gramo kokaina. Kokaina gramo bakoitzak 10.000-12.000 pezetatik gora. Aurrekoan berriz Angel Larrañagak, Eusko Jaur-laritzakoak, esana zuen poliziak txibatoak drogarekin ordainduak bazituela. Handik egun batzutura Hego Euskadiko gotzaiek pastoral bat aterako zuten poliziak harrapatutako drogaren 10a gordetzen zuela esanaz beste hainbat gauzaren artean. Erantzunak eta kontraerantzunak asko izan dira.

Arazoa ez da berria. Drogaren atzetik diru mordo ikaragarriak eta polizia mugitzen dela esatea Pernandorena esatea du gure herrian. Mundu guztiak daki. Begibistakoa da. Ez da ulertzen Euskal Herria izatea poliziaz eta goardia zibilez betea eta hein berean estatu espainoleko paradisurik handiena drogarentzat, heroinarentzat bereziki. Ez du ulertzen, edota oso ondo ulertzen da. Milaka aldiz salatu dute hori erakunde politiko abertzaleek. Eduardo Haro Ibars-ek ere honela zioen urriaren 30ean Madrilgo «Liberación» egunkarian: «*Euskadiko adibidea daukagu gugandik hurbilen Gipuzkoan, proportzioan, New Yorkeko estatuan beste zaletu ageri da esan daiteke heroína dela ETaren aurkako gerra zikineko beste elementu bat: ez dago borroka armatuaz interesatuko den drogaren mendekorik, ez da gauza horretarako; trafikanteak aldiz konfidente ezin hobeak izan daitezke inolako "ohore" eta "etika"rik gabeko guziak izaten diren bezalatsu*». Adibide gisa zera erabiltzen du, iragan

mendean laudanoa, heroinaren familiakoa (beste opiaseo bat), erabiltzen zuen Britania Handiko Inperioak mehatzari galesak menderatzeko.

Ez dago alde horretatik jarraitu beharrik. Nahikoa da Iruñean, Bilbon, Oreretan, Zarautzen edo Trintxerpen rollo horretan dabilen jendeari inguratzeara bakoitza nor den ezagutzeko. Denok ezagutzen ditugu komisariatik pasatako heroinomanoak. Denok dakigu zein izan duten aurrenengo galdera eta zein ondorengo proposamena. Donostiako Alde Zaharreko bat ezagutzen dugu guk. Hiru edo lau aldiz eraman dute komisariara. Alde batetik ziurtatu nahi dute drogaren komertzioa «kanal normaletatik» doala. Bestetik, «aurrenengo aldian, eta beti geroztik, zera galdetu izan didate, ea zein diren Parte Zaharrean politikan eta piskat mugitzen direnak. Ea zein den hau edo zein bestea». Ez du ezer esaten. Drogarik gabe utzi dute. Monoa pasa beharko du. Hurrengoan berriz eskeini egiten diote. «Tiempo» aldizkariaren azaroaren 11 leian agert-

zen da Juan Ignacio Ituñoren sumarioan zera agertzen dela: «*Poliziak heroína erabili zuen informazioaren truke*».

Renault-en negozioa bezain haundia

«*Espainia paradisu bat da dirua berritu nahi duten sare mafiosoentzat. Bankoak ikutezinezko santuarioak dira, finantza-delituen zigorra sinbolikoa baino ez da, polizia eta juezak ez daude prestaturik, legea ez da egokia*» zioen maiatzeko Tiempo-n Consejo General del Poder Judicial-eko Perfecto Agustín Andrés-Ibáñez magistratuak.

**Estatu
espainolean,
hilero-hilero
prozesatua da
polizia bat
drogarekiko
inplikazioengatik.**

Ekonomia aldizkari batek zioen duela gutxi 200.000 milioitan zifratzen zela urtebetean estatu espāñolean banatutako drogaren fakturazioa.

Jose Jimenez Villarejo, fiscal especial antidroga-rekin egindako elkarriketa bat zekarren azaroaren 11ean Tiempo aldizkariak. Orri horietan esaten zenez drogarena izango da estatu espāñolean, arma-industriarekin batera, etekin haundienak ematen dituen negozioa: hedatzen eta zabaltzen doazen bi sektore hain zuzen ere. Une honetan drogaren benefizioak, dabilen kapitalari dagokion heinean, berdintsuak dira Renault etxearen fakturazio osoarekin (estatu espāñolean).

Negozio ederregia diru errazaren atzetik dabilen hainbatentzat. Lehen aipatu aldizkariak, azaroaren 11.eko zenbakian honela dio: «Manuel Mielgo Lera, Goardia zibiletako sarjentoa, ia bi kilo heroína zeuzkala izan zen detentua. Benemeritaren Talde Antinarkotikoak atxilotu zuen udazken honen hasieran. Goardia Zibilaren Dirección General delakoak trafikante sare bate-tako partidide dela dio. Sare horrek laguntza garrantzitsuak izango bide ditu Goardia Zibilaren barruan, denen buru Euskal Herrian destinaturik da- goen ofizial inportante bat litzatekeela- rik. Hain garrantzitsua litzateke sare hori non Espainian merkantzia zuze- nean sartzen duen bakarrenetako bat izango bait litzateke».

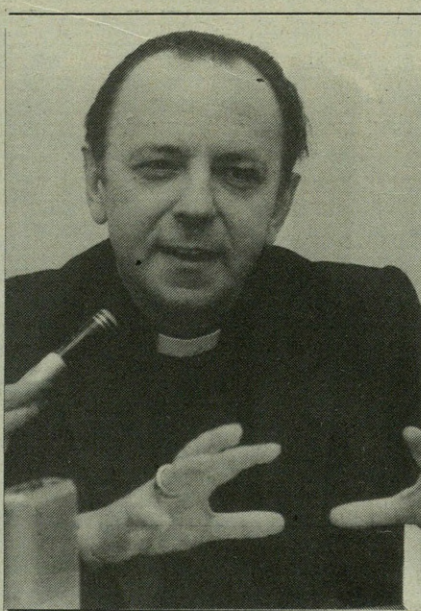
Angel Larrañaga: Euskadin ordaindu izan dira konfidenteak drogarekin

Dena dela, eta nahiz eta hain begi- bistakoa egin aurrean esandako guzia, badirudi gauzak ez direla gertatzen zenbait pertsona edota instituziok sa- latu bitartean. Antzeko zerbait gertatu da orain ere.

Angel Larrañagak, Osasunerako Kontseilaria Eusko Jaurilaritzan, zera salatu zuen joan zen asteazkenean Eusko Legebiltzarrean: Euskadin or- daindu izan dira zenbait alditan kon- fidenteak drogaren bidez.

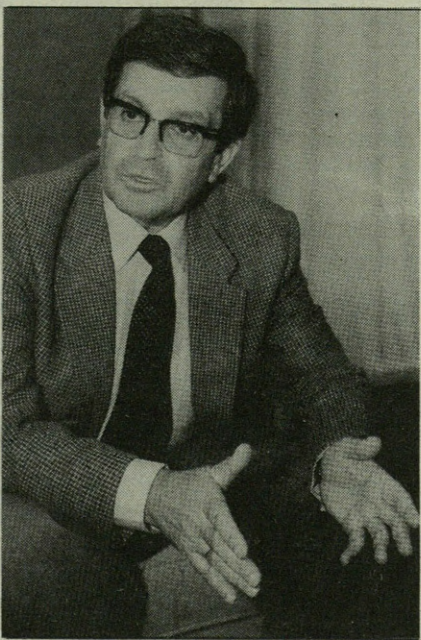
Esan zuenez askotan gertatu da po- liziak harrapatutako drogaren erdia baino gehiago desagertu izan dela: «Euskadin oraindik ez da depuratu edozein tokitan drogaren negozioan parte hartzen duen poliziaren 10 hori».

Horren aurrean Ramon Jauregik, PSOEren gobernuaren delegatuak,

Uriarteren ustez, poliziak erabili egiten du droga informazio eskuratzeko.

Edozein herriko poliziaren ehuneko hamarrak droga dela eta utzi behar izaten du polizia.

Jose Jimenez de Villarejo, drogaren aurkako fiscal berezia.

erantzun zion Justizia eta Polizia ka- lumnialtzen ari zela. Bi Institutio ho- riek kalumnialtzen ari zela horrelako gauzak esanaz.

Torturarekin PSOEek erabiltzen duen jokaera berbera: «Hemen ez da- go torturarik. Baietz baldin badiozue querella bat sartuko dizuegu kalum- niatzeagatik».

Angel Larrañagak berriz argi ta garbi erantzun zion: «EEBBko narko- tiko bulegoak darabiltzan zifretan dro- garen aurka ibilitako polizien %10a inhabilitatu egiten da bost urtez lanean aritu ondoren: edota familiari egiten dizkioten mehatxuengatik edota dro- garen munduan sartzen direlako trafi- kante edo kontsumitzaile bezala.

Hori mundu guzian gertatzen omen da. Ertzantzaren ere gertatuko zela zioen: Hau horrela bada lojikoa da gu ez garela espezio bat izango, ez polizia estatala, ez eta hemendik piskatera Ertzantza bera ere.

Hego Euskadiko gotzaien inspirazioa

Antzeko gauzak, eta beste zenbait, esatera etorri ziren Hego Euskadiko Gotzaiak azaroaren 20an argitaratu- tako pastoral batean.

Alde batetik egoeraren azterketa bat eskaintzen zuten: Elkarte Autono- moan 11.000 heroinomano omen daude, Nafarroan 1.000 dauden bitar- tean; kokainaren kontsumoa gero eta handiagoa izango dela diote gure ar- tean, hashisa berriz 150.000 gaztek kontsumatzen omen du Elkarte Auto- nomoan, Nafarroan 14.000 erretzen duten bitartean.

Potentzia Haundien interes ekono- miko eta geoestrategikoak daude trafi- ko honen erdian, honela bakarrik es- pika daiteke dabilen drogaren %10a besterik ez dekomisatzea poliziak zioen Bilboko Gotzaiaren ordeko den Juan Mari Uriartek.

Pastoral horretan diotenez armen eta drogaren sareak berberak dira eta beraien bide paraleloak aipatzen di- tutze. Zera salatzen dute ondoren: Fuerzas de Seguridad del Estado dela- koaren zenbait partaideren jokabidea, zenbait alditan poliziaren peskisetara- ko erabiltzen bait dute droga.

Ez ziren horretan gelditu ordea pas- toral horretan esandakoak. Erdian gelditu nahi horretan, batzuk eta bes- teak salatu nahi horretan, zera esan zuen Uriartek drogaren aurka hainbat ekin- tza egin dituen erakundearen

kontra: *ondo oinarritutako ustea du*g ETaKo zenbait komandok, zenbait al-ditan, drogaren bidea erabilia izan due-la zenbait alditan diru iturri modura.

Honen aurrean gogor erantzun du Euskadiren askatasunerako erakunde armatuak Santi Brouard-en ehortzen egun greba egun berean kaleratutako komunikatu batean: *hain ondo oina-rritutako uste hori torturapean lortuta-ko polizi-informatik atereak izango dira.*

Kuriosoa da obispoek diotena eta Jose Antonio Jimenez Villarejok (fiscal especial antidroga) esandakoa oso urrun ez egotea. Gizon honek, orain arteko ebidentzia guztien gainetik deklaratu zuen *desconocer personal-mente posibles implicaciones de miem-bros de las Fuerzas de Seguridad del Estado en el tráfico de estupefacientes*, nahiz eta gizon berberak inplikazio terroristen ezagupena bazeukala adierazi SER irratikatean.

Gotzaien pastoralari honela erant-zun dio Ministerio del Interior dela-koak: *Baieztape horietan diotena baiezteko frogak bagenitu, geronek ja-rriko genituzke Justiziaren esku horre-tan dauden pertsonak edota institu-zioak. Akusatu bakarrik ez. Frogak ekartzeko.*

Gotzaiek ez dute kontutan hartu (edo agian oso ondo) ETaK ezin duela berdin erantzun, eta ZEN planaren nahasketa politikan sartu dira argi eta garbi.

Drogatik desagantxatu eta fedean engantxatu

Angel Larrañagak esan duenez duela gutxi bi polizia izan dira proze-satuak drogarekin zerikusia izateaga-tik.

Azaroaren 11ako Tiempo-n berriz 1980-83. urte bitartean 35 goardia zibil droga trafikoagatik prozesatuak izan direla dio. *Horietatik bost goardia zibil rasoak ziren, 30 ofizial eta subofizial ziren bitartean.*

Datu hauek esan nahi dute hilabe-

Gotzaiek drogari buruz egindako pastoralara manipulatu izan da beraien ustez.

Harrapatutako drogaren parte bat desagertu egiten da beti.

tero hilabetero pilizia bat gutxienez prozesatua dela.

Dena dela ez omen zihoan alde ho-rretatik obispoen pastoralara.

Jose Maria Setien Donostiako got-zaiak esan zuen *no labait manipulatu izan da gure pastoralara. Egin ditugun salaketa guzien artean drogaren trafi-koa eta terroristen ekintzei buruz esan-dakoak bazterrekoak baino ez dira.*

Setienen esanetan hauek dira Elei-zak drogatzaile gazteei eskainitako al-ternatibak: *Gazte horien bizitzari esa-nahi bat eman eta arazoei aurre egiteko moduko nortasun tinkoak sortzea. Ho-rretarako proiektu zabal bat omen daukate Erroman egindako esperient-*

zia zenbait jarraituz eta horretarako zenbait edukadore han hezituz. *Proiektua fedean oinarritutako birrezi-kean eta konfidantzan sostengatzen da eta laister hasiko da martxan babes emate mailan.*

Fedeak mendiak mugitzen omen ditu. Lortuko al du ordea droga ge-hiago ez sartzea Euskal Herrian? Lortuko al du poliziak informazioari ez ateratzea heroinaren truke? Lortuko al du Renault bezainbateko inperio bat gelditzea?

Jaunak, zuena da hitza.

Arma enpresak eta drogaren mafia dira estatu espainolean irabazirik haundienetakoak dauzkatenak.

T. MANTEROLA

ERROMANTZEAK

URKO
Kitoen Amadious

'MANOL

IZ-199-200

EVSKADIKO
ORKESTA SINFONIKOA

IZ-195

DELARRE
Ari gara

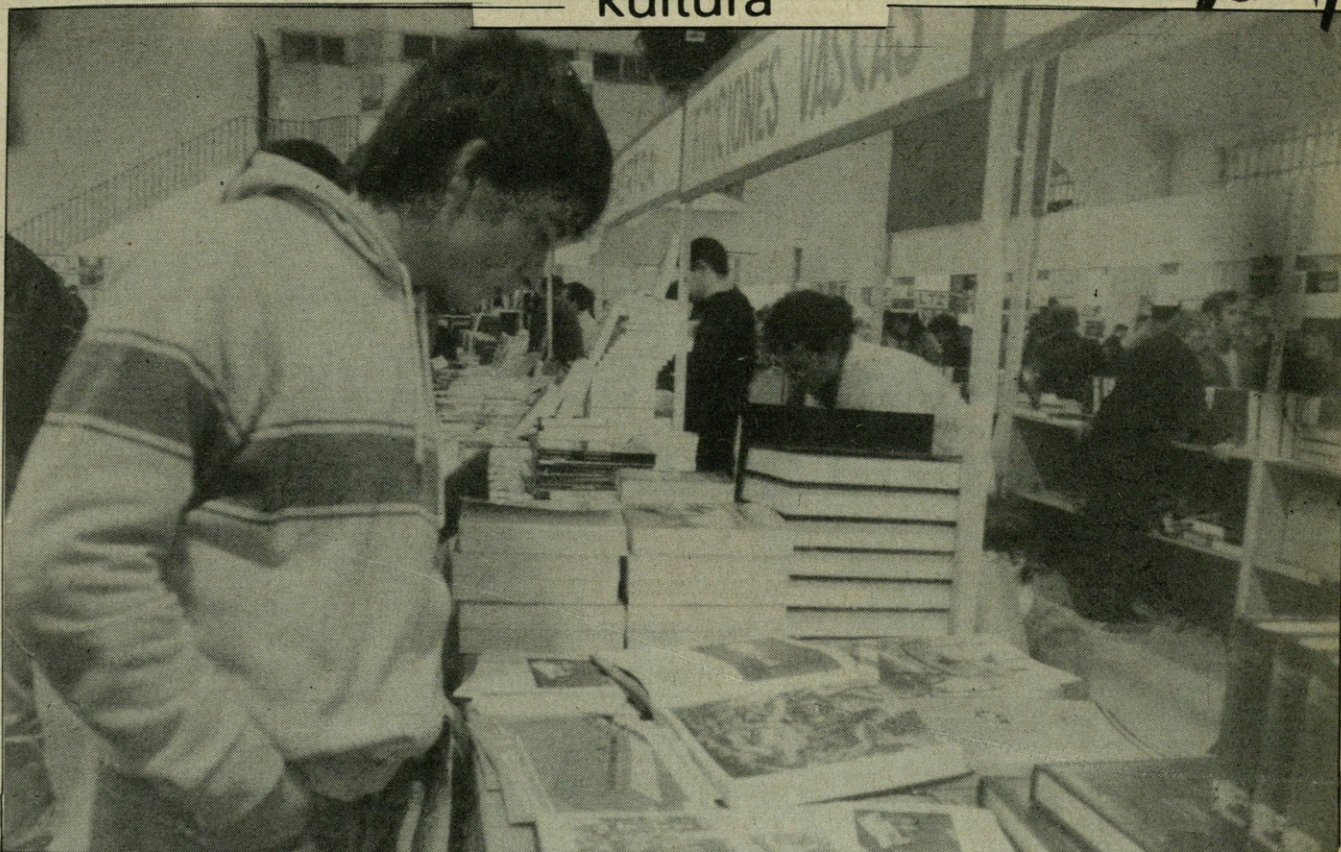
IZ-202

Villa Arbaitzalde, Bº San Roque
Tfno. 45 96 29 - DONOSTIA

EROS ITZAZU ARGIAren BITARTEZ IZ ETXEAK
GITARATUTAKOAK % 25 MERKEAGO.

Badatorrela Durangoko Azoka. Jadanik, editorialak, liburu saltzaileak eta abarrek berotu dituzte motorrak, eta batzuk produkzioa kaleratu, eta besteak saltzeko prest daude. Abenduaren 6tik 9ra ospatuko da aurten "Durangoko Euskal Liburu eta Diskoen Azoka". Espektazio haundia dago ohi bezala, eta azken urtetan ematen den kontzentrazioak sortu ditu protestak erosle eta literaturzaleen artean, eta kezkak argitaletxeen artean. Durangoko Azoka errekonbertitu edo behintzat deskontzentratzeko oihuak eman badira ere, zalantzarik gabe aurten hor ikusiko direla literatur nobedaderik haundienak. Eta jendea erruz hubilduko dela gero eta ugariago diren estandetara.

berriak

Sabin

Hegoaldeko antzerki taldeak Iparraldetik itzulia.— Askototan aipatu izan da antzerki taldeek muga gainditzeko duten arazoa: iaz Oztibarreko taldeak eman zuen Monzonen "Hazparneko Anderea" Hegoaldeko zenbait herritan zehar. Abenduaren lehenetik hasita Hegoaldeko antzerki taldeak izango dira Iparraldera joango direnak. Maskarada, Txo, Branka, Kukubiltxo, Keinu, Txotxongilo, Taupada izango dira Baiona, Maule, Garazi, Hazparne, Irisarrin, Urruñan eta Senperen. Esperientzi interesgarri hau Euskal Antzerki Taldeen Biltzarrearek antolatu du, eta emanaldi hauekin batera "Euskal Antzerki Erakusketa" ere joango da Iparraldera, Baionan kokatuko da lehendabizi eta gero beste hiriburuetara eramateko asmoa dago.

"Kantari Gatoz" Gipuzkoako kantari zirkuitoa.— Azaroaren bukaera aldean hastekoa zen "Kantari Gatoz" zirkuitoa atzerapen piska batekin hasi da. Dena dela, abenduaren lehenetik aurrera Gipuzkoako herri askotan zehar ibiliko den itzuli honetan Euskal Herriko garaiko musikari eta kantari puntakoenek aktuatuko dute; batzuk lehendik ere ari zirenak, eta sortutako berriak: Benito Lertxundi, Ruper Ordorika, Imanol, Mikel Laboa, Zarama, Hertxainak, M-ak, Jotakie, Beñat Echiary, Amaia Zubiria, Amaia Kasasola, Pascal Gaigne, Oskorri, eta abar. Gipuzkoako Foru Diputazioak antolatu duen zirkuito hau otsailerarte luzatuko da.

"Ttu-Ttuá" adlitzkariaren 3. zenbakia kalean.— Bilbo aldeko adlitzkari honek martxa ederra darama. Zenbakiz zenbakiz itxura hobetzen joan da, eta oraingo hau ere bide horretan doa, inprimategian sartu bait dute lehe aldiz. Aste honetan bertan banatuko da, hain zuzen Durangoko Azoka baino piska bat lehenxeago. Kolaboratzaile berriak eta aurreko zenbakitan aritutakoak aurkitu ditugu "Ttu-ttuá" 3.ean. Poesia Sabiño Madariaga eta Laura mintegiren lanak. Itzulpen intersgarri bat I. Zubiriak egindakoa, Faulkener "Arrosa bat Emilyrentzat. Saiotan, emakumea eta literatura gaiaren lehen zatia egin du Teresita Irastortzak, eta Joannes Urkijok "Ipuin Fantastikoak" aztertu ditu. Orrialde kopurua ere haunditu egin dute, baina salneurria ez, eta hori harrigarri ez ezik eskertzekoa da ere, 150 pezeta.

Ilñigo Barandiaren "Klick-Sssh-Klack" poema liburua argitaratu berri da.— "Susa"koen sailean argitaratutako zortzigarren liburua dugu egunotan kaleratu berria. Poema liburua da eta izena bezain estrainoa du aurkezpena, maketazioa liburuak, argazkiak gordetzeko erabiltzen diren bezalako itxura bait dauka azalak, eta poemak barnean solte agertzen dira, hau da, argazkiak baitliran. Poemak eskutan hartu eta erabiltzeko moduan agertzen dira, fotoekin egiten den bezala bata besteari pasatzeko moduan. Egilea bilbotarra da, eta "Klick-Sssh-Klack" hau bere lehen liburua.

Historia sail berri bati ekin dio Gordailuk

Matxinadak eta sorgiñak: gure historia geuk kontatua

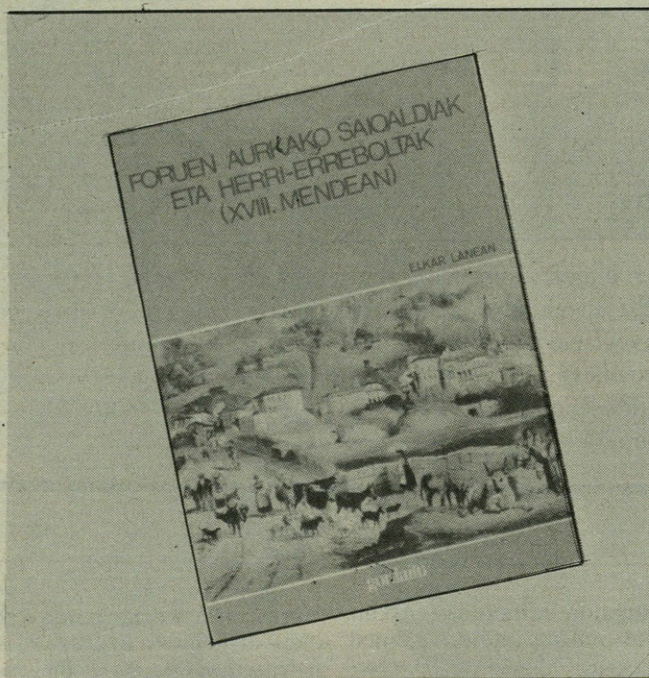
ARGIA.— Historiaz eta euskaraz, ez da goizero argitaratzen holakorik. Zer tratatzen duzue bi liburu hauetan?

Taldea.— Lehenengoan «Foruen aurkako saioldiak eta Herri-Erreboltak (XVIII. mendean)» mende horretako matxinada nagusienak hartzen ditugu. Baina ez da deskripzio hutsa, baizik eta saiatu gara gatazka haiek interpretatzen. Pentsatzen bait dugu XIX. mendeko karlistadak aurreko mende honetan oinarritzen direla, hemen ematen direla foruen aurkako lehenengo erasoaldiak, eta ez Madrilén alde-tik soilik, baita bertako burgesia berriaren onespén eta laguntzarekin ere. Izan ere askotan pentsatzen dugu erasoak kanpotik etortzen zaizkigula.

Bigarrenean «Sorginak eta Errepresio Euskal Herrian. Bi kultur molde aurrez-aurre», berriz, sorginaren betiko irudi gaizkilea desmitifikatzen saiatu gara. Sorginaren inguruan daukagu irudia prozesuek (XVII. mende hasierakoak) eman ditutena da, hau da, sorgina gaiztoarena, deabruaren bitartekotza egiten duenarena. Hau Elizak sortua da.

Baina sorgina izadiarekin hertsiki lotuak dauden gizarte guztiek sortzen duten mundu magikoaren zati bat besterik ez da. Sorgina, ahalmen bereziak dituen izaki bat da, onerako bezala txarrerako izan daitekeen.

Fenomeno hau aspaldikoa izanik, zergatik XVII. mendeko erasoaldia? Honi erantzuten ere saiitzen gara liburuan.

Aspaldi honetan isil antzean zebilkigun Gordailu argitaletxeak sail berri bati ekin dio, Historia sailari. Talde bat ari da lanean eta jadanik bi liburu plazaratuak dituzte, XVIII. mendeko herri-erreboltak aztertzen dituenak bata eta sorginei buruzkoa bestea. Malores Etxeberria, Iñaki Glz. de Garai, Begoña Mendigutxia, Juanjo Ruiz eta Alizia Sturtzek osatzen dute taldea.

A.— Liburu hauetako batean irakurtzen dugunez, bilduma bateko bi lehen zenbakiak ditugu hauek.

T.— Bai, hala da. Gure asmoa Euskal Herriko historiari buruzko bilduma bat egitea da. Euskaraz, noski. Baina ez dugu historia kronologiko bat egin nahi, baizik eta zenbait gai interesgarri aukeratu eta horiek aprobetxatu gure historiara errazago hurbiltzeko.

Aukeratutako gaien artean, berriz, denetatik dago, sozio-ekonomioak, ideologikoak.... Batzuk nahiko berriak ezer gutxi aztertutak, izango dira eta hauek ikerketa lana ere eskatuko dute. Adibide bat jartzeagatik: Euskalduna Ameriketan. Ipar Euskal Herria eta Estatu Frantsesa e.a.

Beste gai batzuk, aski ezagunak izan arren, aukeratu egin ditugu, desmitifikatu beharra ikusten dugulako: «Sorginena!», jadanik esplikatua. «Gerraurreko Nazionalismoaren barnean sortzen diren aurkako joerak».

A.— Gai monografikoak izanik, hiztegi oso teknikoak erabiltzen al duzue?

T.— Bueno, hitzak berriak eta zuzenki gaiari lotuak pila bat agertzen dira. Baina monografikoak izateak ez du esan nahi, kasu honetan behintzat, lana elite espezializatu bati zuzendua dagoenik. Gure helburua besterik da eta horregatik hiztegi berezi, hori, ahal den neurrian, dosifikatu egiten dugu eta gainera lagungarri bezala atzean hiztegitxo txiki bat ematen dugu. Kontutan izan behar da euskaraz, irakurtzea kostatu

rragoa dute hemengo historiaz jabetzeko. Programazio ofizialak direla eta ez direla ikasleari horietatik aparte ezer gutxi eskaini eta exigitzen zaio. Eta ondo dakigun bezala programazio guztiak Madrildik datoz oraindik. Interesgarria deritzogu beraz, publiko honi erantzun bat emateari.

Baina irakaskintzaren mundu horretatik at badago beste alor zabal bat eta honi ere heldu nahi genioke. Betidanik sartu izan digute historia ez dela Es-

tatu batetik kanpo existitzen eta hori nabarmena da kaleko giroan. Begira zer komentatu zuen ikasle batek egun batean: «Baina guk, euskaldunok, ba al dugu bada historiari, ez dugu eta ez gerraterik, ez eta nabarmenik ere?». Honen aurrean, gure eginkizuna garbi dago. Pentsakera hori desegin egin behar dugu eta historia herri batek egiten duela erakutsi.

A.— Ikusten dugunez talde bat ari zarete lan honetan. Nola hasi zineten?

T.— Bueno, bada, hasiera batean UZEIk kaleratu zuen Historia BBBlerako testu-liburuan aritu ginen elkarrekin. Hura bukatu genuen eta interesgarria iruditu zitzaigun beste bide batetik abiatzea. Eta hortxe gabilta.

A.— Ze proiektu dituzue aurrera begira?

egiten dela, eta historiaz ari bagara... Horregatik ohitura sortzen joatea da gure helburuetako bat, baina poliki-poliki.

A.— Beraz, publiko zabal bati eskaintzen diozue lana ezta?

T.— Horixe nahi genuke behintzat. Garbi dago irakurleko euskalduna neurri handi batean ikasleek osatua dela eta hauek gero eta aukera kaska-

T.— Bueno, proiektuak mila. Dena den, bilduma aurrera ateratzea lortzen badugu, horrekin bakarrik ere hutsune importante bat beteko dugula uste dugu.

Bai euskara ladetik, bai ikerketa aldetik, arlo honetan lehen urratsak besterik ez dira eman. Bidea, beraz, oso libre dago lana egin nahi duenarentzat. Bestalde, dibulgazio mailan ere ezer gutxi egiten da, aldizkarietan dela, irratietan dela e.a. Hortxe ere badago zer egirik. Asuntoa ez da lan falta...

A.— Zer bada?

T.— Betiko kontua. Lanerako baldintzak oso txarrak dira, batzuentzat behintzat. Diruaren zurrumurrua entzun entzuten dugu baina gu iristen garenerako edo banatua dago (betiko sosten artean) edo epea kanpo gabilta edo beste era bateko lan batzuentzat da e.a. e.a.

Lortzen den apurra ez da argitaratzeko ere iristen. Eta gero zabaltzearen arazoa dago, errentagarria bada, ondo, bestela...

Bilbon, «Euskaldunen afariak» antolatu ditu

XABIER GEREÑO, EUSKARA KALERA ATERA NAHIEAN

Kalatandarren eredia

Kataluniara doan bakoitzean, bertakoek hizkuntza erabiltzeko duten erraztasunak inbidia ematen dio Xabier Gereñori. Edonon, eta entzuleek beti ulertuko dutelakoan —eta bestela hor korpon—, katalandarrak heuren hizkuntzaz mintzatzen dira lasai oso. Xabierrek dioenez, «politikaz gu goaz aurretik, baina hizkuntza eta kultur arazoetan zerbait irakats diezagukete».

1960. hamarkadan, hemen bostpasei antzerki talde zeuden. Katalunian 200 baino gehiago ziren, eta gehienak katalanera.

Orain 20 urte, Bilbon bizi ziren euskaldunak 500etik ez ziren pasatuko, «baina orain 60.000 bat euskaldun bizi garela kalkulatu dute, eta euskara, orduan bezainbat emutzen da kaletik, hau da, ezer ere ez, edo ia ezer. Gu etxetik irteten garenean, kalean euskaldunak ez da goela pentsatzen dugu, eta beti erdaraz mintzatzen gara.

Autonomia Estatutuaren geroztik, euskara asko ikasten ari da. Eskola eta Ikastetxeetan derrigorrezkoa da. Institutuetan, eta hainbat lanpostutara jotzeko ere, euskara ikasi behar da, baina inglesa edo latinarekin egiten dugun moduan, ez dugu kalean erabiltzen, klaseko gaia dela pentsatuz edo».

Xabier Gereñoren ustez, jendea kontzientziatu beharra dago. «Kontzientziatze kanpaina bat egin beharko litzateke, klasean ikasten dutena, gero kalean erabil dezaten. Afariak, eskola horien lagungarri izan nahi dute».

Azken urteetan hainbat ideiak jo dute ildo horretatik. Txapak eta eranskailuak paparrean, kolore batez euskaldunak

Xabier Gereñok ez du aurkezpen beharrik. Euskal kulturaren munduak aspalditik ezagutzen du. EITBko aholkularia, idazle emankorra, musika txapelketa askoren antolatzailea, eta euskara ikasteko metodo baten egilea. Orain, Bilboko kaleetako hizkuntza euskara izan dadila lortu nahi du.

nak identifikatu, etab. (Gereñok, euskaldunek arropetan berde koloreko zerbait eraman zezatela proposatu zuen, orain urte batzu, baina ideiak porrot egin zuen).

«Nik gogoratzen dut orain urte asko Kintana ere honelako plan baten bultzatzailea izan zela, eta Gabriel Aresti bera insignia batekin ikusi nuen Plaza Berrian; baina bertan behera jausi zen kanpaina hori».

Orain zazpi hilabete, Bartzelonatik etorri berria, kanpaina berri bat hastea pentsatu zuen X. Gereñok, eta horren emaitza, urriaren 6an Iruña kafetegian antolatu zen afaria izan zen. Bertan 45 euskaldun batu ziren. Gehienak euskaldun-zaharrak, emakumezkoak eta 40 urtetatik gorakoak.

Bigarren afaria, azaroaren hasieran, Bilboko jatetxe batean ospatu zen, 70 lagunek parte hartu zutelarik. Oraingo honetan jende gazte gehiago egon zen. Gereñok propaganda, zerbait euskaltegitan zabaldu zuelako. Gazteenak 17 urte zituen, eta zaharrenak 78 urte, aurreko egunean EGA titulua ateratu zuten gizona.

Hizkuntzaren ideologiak

Xabier Gereñok duen asmo honi, hainbatek akatsa ateratu

zioten lehen momentutik: nola elkartu mahai baten inguruan hizkuntzarekiko kontrako ideologiak dituzten taldeak? Posiblea zen AEK eta HABeko kideak —adibide erraza ipintzearen—, afari batetan, euskararen egoeraz eztabaidatzeko elkartzea?

«Afalostean, nik hartu nuen hitza, eta mahaikide guztiei esan nien lehenengoa hau da: 'Mese-dez, gai politikoak hemen ez erabili, bestela pikutara doaz afari hauek'. Euskal Herrian dagoen krispazioarekin, bat hasten bada gai politikoaz, berehala hasten da nahastea. Politika hemendik kanpo, egun osoa eta hilabete osoa, horretarako dute eta. Afari hauek ez dira gauza tragikoa. Tragediak eguneroko ditugu Euskal Herrian, eta egunkariak horietaz beteta dade. Guk nahi duguna, jendea euskararen ale ilusionatzea eta animoso egotea da. Jende alai behar dugu».

Hirugarren afaria

Hurrengo afarirako, leku proposatu ari da bilatzen Gereño. Ehun bat pertsona joango dela espero du, eta leku berezi baten bila dihardu. Afalosteko atrakzioaren bat lortu nahiean dabil; aurreko bi afarie-

tan eztabaidatu zen gaia —nola ateratu euskara kalera— ez errepikatzeagatik. Oraingoan, Algortako Bertsolari Eskolakoe-kin mintzatu da, eta hauen presentzia ia segurutzat eman daiteke.

Aurretik pentsatuta duenez, abenduaren lehen larunbatean izango da, hemendik aurrera, hilerok honela egingo bait da.

Hurrengoetarako mahaikideen kopurua gehituz joango dela kalkulatu dute, eta azkenean, mila pertsonarentzako afaria antolatu beharko delako itxaropen dauka. Bilboko Erakustokian edo.

Politika beti tartean

Antolakuntza arazoak eta ba daude afari kontu hauetan. Xabierrek duen problemarik larrienetarikoa zer da, jendeak afari hauen atzean ideologia partidista egon daitekeelako susmoa eduki dezala. Horri kontra egiteko, hiru partidid desberdinetako (PNV, HB eta EE) pertsonaiek osatuta, batzorde antolatzailea eratuko da. Oraingoan aipatzen diren pertsonak Malaxetxebarria Hemen ere subentzio bila

Zortzirehun pezetako kobratzen zen bigarren afarian. Menua, aurretik emanda, goxoa eta oso tipikoa, bertakoa. Baina afalosteko ekintzek eta lokalen alokairuak dirua exijitzen dute. Egun hauetan, diru-laguntza lortu nahiean, Xabier Gereñok Eusko Jaurlaritzara eta Diputazioaren bulegoetara jo du. Erantzun onak jaso ditu, eta txostena eskatu ere. Horretan dabil orain, eta hurrengo afarirako —abenduaren lehen— laguntza ekonomikoa lortzen duen.

Laura MINTEGI

ARGIAREN IRAKURLEENTZAT INKESTA

Euskaltzale eta herrikoi izan nahi duen aldizkari batentzat nahi eta nahiezkoa da aldizkari hori irakurtzen dutenen ezaugarriak ezagutzea eta era berdinean aldizkariari berari buruz duten eritzia jakitea.

Euskal Prentsa gero eta indartsuago ikusi nahi dugunontzat ezin bestekoa da hau. Idazle argialetxe eta irakurleok baturik bakarrik altxatu bai dezakegu euskal prentsa.

Gurea astero jasotzen duzu, orain zuri dagokizu eritzia ematea.

Beraz, ARGIA zuzentzen eta hobetzen lagundu nahi badiguzu, bete inkesta eta bidali hona: ARGIA aste-karia, Virgen del Carmen kalea Z/G. Ramonenea etxea, behea. Donostia, 20012.

Ohar batzu hasi baino lehen: Inkesta, denbora eta esfortzu gutxienerekin betetzeko prestatu duzu. Hori dela eta, behar bada, erantzunak motxak direla irudituko zaizu, gehiago esan nahiko zenukeela alegia. Orduan beste orri batetan idatzi eritzi hori eta inkesta honekin batera bidali. Gu horrelako eritziak jasotzeko irrikitzen egoten gara. Baina orri hori bidaltzen badiguzu ere, inkesta hau betetzeko eskatzen dizuegu oraingoan, erantzunen azterketa erantzun hauei begira prestatu bait duzu. Eskerrik asko aurretik.

Erantzuteko era erraz asmatuko duzu: Erantzun egokia iruditzen zaizunaren aldamenen dagoen zenbakitxoa zirkulo batez inguratu behar duzu. Galdera gehienak erantzun bakarra eskatzen dute. Hala ez denean galderarekin batera jakin eraziko da.

Adibide gisa. Zu Emakumezkoa ba zaitugu hurrengo galdera honetan honela erantzun behar zenuke:

Emakumezkoa ..... ①
Gizonezkoa 2

1

galdera

1

Bizi zaren probintzia:

Gipuzkoa 1
Araba 2
Bizkaia 3
Lapurdi 4
Nafarroa 5
Nafarroa B 6
Zuberoa 7
Beste Nonbait 8

2

galdera

2

Sexua:

Emakumezkoa 1
Gizonezkoa 2

3

galdera

3

Adina:

16 urte baino gutxiago 1
16tik 24ra bitartekoa 2
25etik 34ra bitartekoa 3
35etik 49ra bitartekoa 4
50etik gorakoa 5

4

galdera

4

Bizibidea:

Enpresarioa, badut zenbait enplegatu 1
Profesionala, neure kontura 2
Langile autonomoa edo kooperatibista 3
Zuzendari edo gerentea 4
Zuzendaritza mailako goi enplegatu 5
Erdi-mailako enplegatu 6
Enplegatu normala 7
Kontramaixu edo kapataza 8
Langile kualifikatua 9
Langile ez kualifikatu 10
Jubilatu edo pensionista 11
Etxeko lanak 12
Ikaslea 13
Irakaslea 14
Funtzionarioa 15
Langabezian 16

5

galdera

5

Ikasketa maila:

Batxiler Aurrekoa ez osorik 1
Batxiler Aurrekoa osorik 2
Batxiler Elementala edo ordezkoa 3
Batxiller Nagusia edo ordezkoa 4
Prestakuntza Profesionala 5
Erdimailako titulua 6
Irakaskuntza Goimailako titulua 7

6

galdera

6

Euskaldun zaharra naiz 1
Euskaldun berria naiz 2

7

galdera

7

Mezatarra joaten al zara?

Bai 1
Ez 2

8

galdera

8

Ezer idazten al duzu euskaraz?

Bai.....1

Ez.....2

Zer?:(artikuluak, gutunak, ...) .....

10

galdera

10

Zuk hartzen duzun ARGIA ale hau, gehienetan, zenbat jendek irakurtzen du?

Inork ez.....1

Nik bakarrik.....2

Bi lagunek.....3

Hiru lagunek.....4

Gehiagok.....5

Zenbatek (Hemen jarri zenbakia) .....

11

galdera

11

Zenbat aldiz, ze maiztasunarekin, hartzen duzu ARGIA irakurtzeko?

egunero.....1

bi egunetik behin.....2

astero.....3

bi astetik behin.....4

hilean behin gutxienez.....5

noizean behin.....6

13

galdera

13

Zen da zure eritzia aldizkariaren pentsakeraz?

Positiboa.....1

Negatiboa.....2

Zabalagoa behar du.....3

Definituagoa behar du.....4

9

galdera

9

Publikazio hauetatik zeintzu irakurtzen dituzu erregulartitate minimo batekin?

(Galdera honetan erantzunak ez du zergatik bakarra izan behar)

ARGIA.....1	Euzkadi.....16
Aizu.....2	Punto y Hora.....17
Jakin.....3	Arantzazu.....18
Egan.....4	Egin.....19
Habe.....5	Deia.....20
Herriz herri.....6	Diario Vasco.....21
Herria.....7	La Voz.....22
Abil.....8	Navarra Hoy.....23
Susa.....9	El Correo.....24
Goiz Argi.....10	Diario de Navarra.....25
Ipurbeltz.....11	Soud Ouest.....26
Kili Kili.....12	Le Monde.....27
Zer.....13	Liberation.....28
Agur.....14	Liberación.....29
Karmel.....15	La Gaceta del Norte.....30

12

galdera

12

Zeintzu dira normalean irakurtzen dituzun gaiak?

Aste Giroa.....1
Mundua ez da borobila.....2
Nazioartekoa.....3
Ttanttaka.....4
Elkarrizketak.....5
Erreportaia luzeak.....6
Erreportaia motzak.....7
Kultur gaiak.....8
Politika.....9
Koxka.....10
Denbora pasak.....11
Txistek (Jo...Adarra).....12
Bertsoak.....13
Kolaborazioak, firmak, luma zorrotz etab.....14
Txutxumutxukak.....15
Azkena.....16

14

galdera

14

Azken honetan argitaratu diren idazki hauetatik zeintzu irakurri duzu eta zer iruditu zaizu?

	Ez dut irakurri
Jutzizia: neutraltasunaren mito zahartua (I. Zubiondo).....1	1
Nafarroan detentzio bolada; Ezker Abertzalea ito nahi.(I. Zubiondo) 2	2
Reagan-en azainak.(Pablo Sastre).....3	3
Pilota gainbeheran ote?.(Joxe Mollarri).....4	4
Joxe Lizaso: Bertsoaketa hotza egiten da orain.....5	5
Koldo Izagirrekin solasean.(Mikel Antza, Josu Landa).....6	6
Euskadi irratia bere bigarren urtemugan (Laura Mintegi eta Mikel Antza)...7	7
Zer moduz zatoz zure loarekin? Ametsaren bidea.....8	8
Bertsoak: Alperrik galdu bearra (Inozentzio Olea).....9	9

Irakurri dut eta
ona iruditu zaitIrakurri eta txarra
iruditu zait

1
2
3
4
5
6
7
8
9

1
2
3
4
5
6
7
8
9

15

galdera

15

Ze kalifikazio jarriko zenioke Argiari?

Presentazioa:	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Gaiak:	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Euskara:	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Artikuluen zailtasuna	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

16

galdera

16

Non jarriko zenuke esfortzu handiagoa?

Azala hobetzen.....1
Itxura orokorra hobetzen.....2
Orrialde gehiago sartzen.....3
Edukian.....4

17

Beste zer edo zer: .....

Abenduaren 2an, bertsoz, Bordari zenari

Fernando Artola, olerkari sentikor bat

Hondarribiko herriak, bere seme izan zen Fernando Artola bertsolariari, omenaldia eskeiniko dio, eta, nola hobe bertsoz baino. Egunean bertan, Nafarroa Behereko hiru bertsolariak eta hegoaldeko bostek, kantuz, bertsoz, arituko dira. Jose Mari Iriondoren zuzenketa-lanaren pean. Bertsolariok, Mitxel Xalbador, Xanpun, Mendiburu, Xabier Amuriza, Jon Lopategi, Santi Zabala «Lexo», Lasarte eta Lazkao Txiki, eta antolatzailea Hondarribiko Udala. Eginkizuna eguerdi aldean eta

Karlos V. gazteluan ospatuko da.

Fernando Artola «Bordari» 1910an jaio zen Hondarribian, eta hogeitau urte exkaxekin «Argia» eta «El Día» aldizkarietan idazten zuen. Geroago, beste argitaralpen batzutan hartu zuen parte, poesia, bertsolaritza eta euskararekiko aparteko zaletasuna agertuz.

Bere poemak «Egan», «Zeruko Argia», «Euzko Gogo», «Aranzazu» eta «Oleri» aldizkarietan argitaratu zituen, eta 1949an, Bedoñan egin zen le-

hiaketa batetan sarituta suertatu zen. Bere poesia oparoa, sentikorra eta maitasunezkoa da; eta bere bertsoak ere zaletuentzat aski ezagunak. Bere semea Txomin Artolak argitaratu zuen diskoa dela eta, «Bordari»ren lana hobeto ezagutzeko aukera eduki genuen, zale guztientzako pozgarri delarik.

«Bordari»ren garaian, beste poeta ezagun zenbait ari ziren literaturaren alorrean: Salbatorre Mitxela, Orixe, Nemesio Etzaniz, Basarri, E. Erkiaga, S. Onaindia, T. Monzon, A. Zubi-

karai eta abar. Belaunaldi honen gerraondoko lehen garai literarioa bete zuen, eta ondoren etorriko zirenei (J. Etxaide, F. Krutwig, J.A. Loidi, L. Mitxelena) zubi lana eskeini zien.

Laura Mintegi

antzerkia

Pastoral errejent onenetakoa

Battitta Urrutyren omenez, Garindañen festa

Pastoralaren munduaz zer-bait datikenek, ondo ezagutzer dute Battitta Urruty, Aspaldiko urtetan lan ezinago handia egin du pastoraletan; bere lehen pastoral errejent gisa, 1967 urtean, Etxahunekin batera, egin zuen, baina aurretik ere beste lau pastoraletan ba zuen esperientzia. Errejent edo maisu modura, sei lanetan hartu du parte: «Chiquito de Cambo» 1967an, «Robert le Diable» 1976an, «Ibañeta» 1978an, «Ximena» (emakumeen pastoral) 1979an, «Iparragirre» eta, azkenik, «Pete Basaburu» 1982an estreinatu zena, eta hegoaldean gehien ezagutzen dena.

Battitta Urrutyk pastoraletan betetzen duen funtzioak, ga-

rrantzia berezia du. Bere kargu, aktore edo arizaleak aurkeztea,

bandera urdin eta gorrien bidez musikariei txanda ematea eta

aktoreei bertsoa nola hasten den apuntatzea, gelditzen badira.

Entsaiuetan zuzendari lana betetzea dagokio, eta eszenan dauden bitartean, obraren erritmoa atundu behar du, dena pentsatu bezala ager dadin.

Oraingoan, bere jaioterriak omenaldia eskeiniko dio, urte guzti hauetan aurrera eramandako eginkizunak nolabait errekonozituz.

Beraz, abenduaren 2an, igandean, Garindañen, festa handia ospatuko da, Zuberoak ezagutu duen errejente hobere-narik honi merezitako omenaldia eskeiniz.

Laura Mintegi

Hilabete barru, «Irrintzi Irratia» Astigarragan

Bertatik bertara egindako informazioa

Hiru mila eta berrehun biztanle
besterik ez izan arren ba da
mugimendurik Astigarragako herrian.
Plazan sartu eta bertan ikusiko duzu
pankarta mordoa: euskarari
buruzkoak, soldaduzka dela eta...
Xantiren kartelak oraindik fresko
paretetan. Jendea kalean. Hamalau
elkarte kultural eta sozial. Denak
biltzen ditueneko koordinadora bat.
Eta asmo bat: urtarrilean Irrintzi
irratia martxan jartzea.

Irrati libre bat prestatua daukate Astigarragan. Ez da egin behar dutela eta egingo luketela eta ari garela kontua. Pronto daukate.

Hilabete batzu ba dira tresneria beraien artean daukatela. «Euskara bidean» kanpaina zela eta emisio batzuk ere egin zituzten eta gauzak pentsatu bezala ateratzen ba zaizkie hemendik hilabetera, 1985.eko urtarrilean, martxan edukiko dute Irrintzi Irratia.

Auzo-elkartekoak, ikastola-koak, futbol taldekoak, txirrindulariak, gazte taldeak, «Gure Izarra», euskal eskola... hamalau elkarteren bilduma osatu arte. Denak dira irrati libre honen hasieran parte hartu dutenak eta gero ere, programak eta egiterakoan, lan horretan jarraituko dutenak. «Irratia berez euskal eskolaren eskutan dago, baina hau herriko beste elkarte guzietan koordinatua dago. Orduan, nahiz eta gaueskolarena izan, berak kontrolatu beharko du piska bat guztia, irekia izango da elkarte guztientzat» esan digu koordinadora horretako batek.

Bertatik bertara egindako irratia

Egunean lau orduko emisioekin hastea pentsatzen dute; eguerdiko orduetatik hiruretara eta arratseko zortziretatik hamarretara.

Hainbeste talde izanda irratiaren hitzegiteko zerbait pentsatu beharko zutela eta «asteko programazio bat egingo da eta horren barruan ba talde batek hitzegin behar duela edo... ba bere tokia izango dik».

«Euskara bidean» kanpaina zela eta arratseko zortziretatik hamarretara egin zuten saioaren bat edo beste eta jendeak oso gustora hartu omen zuen iniziatiba. Hurbileko informazioak, bertatik bertara egindako informazioak eragina dauka entzulearengan. «Astigarraga bezalako herri txiki batean nortasun bat izan dezake irrati-txiki batek. Donostia batean ordea ez duk inora ailegatzen irrati txiki bat; aislatuta bezala gelditzen duk».

Eta entzuleak bertakoak baldin badira irrati programen egileak ere halaxe izango dira.

Beste inolako mistifikaziorik gabe: lana bukatu eta orduerdiko saioa egitera joan irratira.

Alde horretatik ere esperientzia ederra da irrati libre hauena. Zenbait talde juntatzeaz gain fijo eduki behar dituzte arduradun batzuk irratiaren martxa eramango dutenak; egunean zehar ordu batzuk beteko dituztenak: «Gutxienez lau lagun behar dira, emanaldi bakoitzean bi: bata kontrolean eta bestea hitzegiten. Hori da gutxienekoa. Jende gehiago behar da ordea».

Musika bai, baina ez musika bakarrik...

«Orain arte irrati libre gehienak musika jartzera etorri dira. Beren programazioaren parte handi bat musika jartzeari eskaintzen diote. Guk ez dugu hor erori nahi». Musika sartuko dutela... baina hitzaren lagungarri gisara; ez bestela.

Lege aldetik eta «Iparraldeko irrati libreak utzi egiten dituzte martxan aritzen. Ez dira haiekin sartzen. Hemen berriz ba dira irrati itxi egin dituztenak... Ez dakik zer egingo duten. Klandestinitate garaian bezala duk. Bila etorri arte hor arituko gaituko».

Funtzionaltasuna laister bilatu diote irratiari. Herriko arazoak aideratzeko toki aproposa

gertatuko zaie. Uhin horietatik aterako dira orain bertan Astigarragan planteiatzen den hainbat eta hainbat gauza: kultur etxearena, futbol zelaiarena, desanexioarena...

«Denbora guztian Astigarraga 'herriaz' hitzegiten ari gara. Normala. Astigarraga herri bat duk guretzat. Baina duela berrogei urtetatik hona Donostiako auzo bat baino ez dugu. Orduan Donostia haunditzea pentsatzen zuten eta anexionatu egin gintuzten. Esan ziguten anexio horren truke urbanizazio aldetik eta ez dakit beste zenbat gauza egin behar zituztela. Ez dituzte egin oraindik. Guk berriz, gure kontura ibili nahi dugu. Herri baten modura funtzionatu nahi diagu. Kontuz ordea, ez dezala pentsa Donostiak zor dizkigun guztiak ordaindu gabe utziko gaituenik».

Desanexioa dela eta ez dela hitz asko esango da hemendik piskatera. Hilabete barru edo kontsulta moduko bat egitea pentsatzen dute Astigarragako biztanleen artean.

Gai ederra daukate irratia-ekin hasteko. Gai ederra baitare, hurrengo batean, beste erreportaia luzexeago bat egiteko Astigarragari buruz.

Peru UNZUETA

Eusko Jaurlaritza / Gobierno Vasco

Lehendakaritzako Idazkaritza
Argitalpen Zerbitzua

ZAIN TA ZAIN

— Nire emaztea ez duk behinere ordubiak aurretik oheratzen, eta ezin zioat kendu ohitura hori!.

— Zer egiten du ordurarte?

— Nire zain egon!!

APUSTUA IRABAZI

Begi bat bakarrik duen Kosmek esaten dio Danieli:

— Baietz nik begi batekin zuk bi begiekin baino gehiago ikusi:

— Hori inola ere ez erantzuten dio Danielek.

Eztabaidan luzaro jardun ondoren mila pezeta jokatzeko dituzte: nork gehiago ikusi?

— Daniel, apustua irabazi dizut, dio Kosmek, nik zuri nere begi bakar honekin, bi begi ikusten dizkizut, baina zuk neri, zure bi begiekin, begi bat bakarrik ikusten didazu.

NOLA KONPONDU?

Negu ilunabar hotz batetan senar-emazteak dendak ikusten ari ziren. Halako batean, gainjantzi eder eta beroak zeuden denda baten aurrean gelditu ziren.

Emaztea dardarrez hasi zen.

Orduan senarrak:

— Hotzik al zaude maitea:

— Bai oso hotzik.

— Beno, goasen bestaldeko kale kantoira eta jan ditzagun gaztaina erre batzuek.

EZTABAIDA XELEBREA

Paulo eta Erramun, gau guztia txurrutean pasa ondoren, balantza gehitxo eginez, zarataka eta oihuka, badoaz Donostiako kale batean zehar.

— Erramun, dio Paulok, ikusi ezak ilargi hori, ikusgarri zegok.

— Paulo, hori ez duk ilargia, eguzkia duk hori, eguzkia.

— Eguzkia? Inola ere ez, dio Paulok. Dotore jantzitako gizon bat zegoen kale muturrean, hormaren kontra sostengatzen zela, hau ere txurritu gehiegi eginda.

Paulok eztabaida erabakitzeke, galdetzen dio.

— Gizon, zeru-sapaian ikusten den hori: eguzkia ala ilargia da?

Galdetuak, goruntz begira egon ondoren, erantzuten dio:

— Ez dakit. Ni ez naiz lurralde honetakoa, Venezuelakoa baizik.

KOSTA BRAVAN

Bi lagunek topo egin zuten oporraldi ostean eta.

— Non ibili haiz, motel?

— Kosta Bravan.

— Eta... jana, hotelak eta prezioak?

— Ba... hotela aurtengoa, janaria ihazkoa, eta prezioak datorren urtekoak.

ATSEDEN PIXKA BAT ASKI

Martina joan da medikuaren kontsultara.

— Martina, esaten dio medikuak, botika beharrik ez daukazu.

— Behar duzuna atsedeen pitin bat hartzea da.

— Baina, mediku jauna, nere mingainari begira eiozu!

— Martina, horrek ere atsedeen beharra dauka.

KONTUAK HARTU

Aitortzera joan den bati apaizak:

— Kontuan hartu. Zure etsaierik gogorrena alkohola duzu.

— Ondo dago, baina ez al duzue esaten etsaiak ere maite behar direla.

— Maita, bai, baina ez irentsi.

OSO BESTALDE

Eskola batean:

— Zer belar klase da hau?

— Ez dut ezagutzen.

— Ez al duzu alfalfa ezagutzen? Astoa izateko ez duk askoren beharrik...!

— Oso bestalde jauna, Astoa izan banitz, ondo asko antzemango nion!!

SEME GALDUARI, HERRIARI: AMA BATEK

Doinua: «Gizona ez da ogiz bakarrik bizi» - gaiari, Amurizak kantatutakoa

«HALTZADI»

**Bertso hauek
irabazi dute
ARGIA
bertso-paper
lehiaketa**

Barrenak ez dit agintzen
baina noa hastea,
isiltasunak ezartzen
duen muga haustea,
zorigaitz batek lur jota
nagola esatea,
bihotza ahul darabilkit
sentimentuz betea,
betiko agurtzen zaitut
nere seme maitea,
geroztik ama daukazu
ilun eta tristea.

Ideiak sendoak eta
borondatea fina,
bihotzez biguna zinen
izpiritut burdina,
gizartearen laguntza
izan duzu dotrina,
euskararen alde berriz
hamaika lan egina,
arinduko litzateke
dadukadan samina,
gure artean bizirik
aurkituko bazina.

Herri txiki batetako
baserriko mutila,
lan egin behar zenean
beti zeunden hurbila,
gaztetandik kezkatua
libertateen bila,
bortitz jasorik eskuan
euskaldunen makila,
orain etsaiaren armak
ta gorrotoak hila,
herriak eredu zaitu,
semea esker mila!

Azter dezagun batera
barneko gogoeta,
haizetara zabaltzeko
joko dugu tronpeta,
herria hamaika katez
lotuta daukate-ta,
ito nahi dute arnasa
isildu nahi poeta,
burruka egin dutenak
itzalean gordeta,
baina ez dugu sekula
makurtuko kopeta.

Nik ez dakit nere hitza
konprenitzen dezuten,
hondatzen hasia nago
gauza berak entzuten,
lehen diktadurakoak
nola irain ziguten,
baina guk jakin genuen
zutik ttinko irauten,
horra orain demokratak
zer eskaintzen diguten,
hasteko nere semea
hamar balaz hil zuten.

Maite zuen herriari
bizitza eskaintzean,
borrokalariek beti
egin duten antzean,
jarri ninduen erabat
amiltzeko trantzean,
hura zen minbera eta
samina bihotzean,
izan ere maitea den
semetxoa galtzean,
loreak ere goibeltzen
zaizkigu baratzean.

Zure amaren aurrean
orain gorputz zaudela
mundu txar honen gainetik
nahi nuke errebela,
hain gertaera tamala,
zital eta hergela,
baina etsaiek betiko
pentsatu dezatela,
herri zahar honen arima
desagertzen ez dela,
eta Aitaren Etxea
defenditzen gaudela.

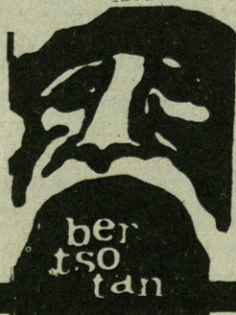
Amen semeenganako
jaiotzeko lotura,
hil arteraino irauten
dun gozotasun hura,
maitasunak agintzen du
maitemindu modura,
baina nonbait bereizteko
une latza heldu da,
semearen hutsuneak
sortzen duen tristura,
hego bihurtzen da ipar
haizearen freskura.

Adierazten dut dena
herriak jakin dezan,
giro alai haiek sortzen
zu hainekorik ez zan,
guraso, aiton-amonak:
sendiak goza zezan,
asmo ta itxaropenak
etxekoen gerizan,
orain gure bihotz-mina
zein haundia den izan,
barrun daramagu baina
hitzez ezin da esan.

Gertaera honek sakon
erauntsi dit bihotza,
baina samintasun hontan
egin nahi dut aitortza,
buka daitezela azkar
gera ta heriotza,
horra herriaren oihu,
ta garraisi zorrotza,
haizeak ekar dezala
elkarriketen hotsa,
ta askatasunarekin
bakearen jaiotza.

Nork ez du Euskal Herrian
jasan une tristerik,
hainbeste seme-alaba
askatasun gabarik,
hilak, herbestean edo
gartzeletan gorderik,
nahiago nuke guretzat
egoera hoberik,
nahi baldin bada herrian
bakea egiterik,
ez dute geurea dana
ematea besterik.

**ARGIA EGUN bezpereko bazkarian emango da aditzera
«HALTZADI» nor den eta emango zaio saria**

Gero hobe batek beti
ahaleginak dakartza,
mahastian ere ia
heldurik da mahatsa,
bidean ordea bada
oztopo ta arantza,
baina Euskal Herri Zaharrak
beste askoren antza,
askatasunaren bila
altxako da gorantza,
ez baita sekula galtzen
herrien esperantza.

SANTI BROUARD

Bi irudi: Gizon bat

SANTIREN hainbat irudi ikusi dugu egun hauetan. Guztien artean bi sartu zaizkit bereziki barruraino: Santi ukabila jasota, borrokalariaren irudia: Santi, fonoskopia eskuetan, haurtxoaren gain makurtuta.

Gizon berbera: Santi Brouard. Gizona!

BI esanahiak ditu hemen biziaren aldeko borroka. Bizirik irauteko borroka, batetik: euskaldun bezala Euskal Herri bizian, irentsi eta suntsitu nahi gaituztenen aurka: eboluzionismoaren borroka, nahi baduzue, baina makalaren bultzaren defentsarako, ez indartsuaren gailentasun agresiborako. Bizia berritzeko eta zabaltzeko borroka, bestetik: mundura etorri berriak diren haurrak bizitzarako gaituz.

Biziaren borrokalaria zen Santi: zutik, ukabila gora, eta kuturturik, haurrari begira. Bi lanbide: biak elkarrekin loturik. Mundu latz honetako etsai naturalen artean bizitzeko haurrak gaitzen eta indartzen saiatu da Santi, pediatra gisa: gizarte doilor honetako etsai bizi-zurgatzaileen aurka giza bizitza jatorra eta librea egin ahal izateko bizinguru sozial berria eratzen saiatu zen Santi, iraultzaile gisa. Zertarako bizitzarako prestatu haur berriak, gizontzeko nahiz emakumetzeko gizarte zuzena eta Herri librea ukatuko bazaizkie?

Bizitzarako erresistentzia da pediatraren asmoa: erresistentzia izateko bizitza da borrokalariaren ogia: askatasunerako bizingurua da iraultzailearen helburua.

Horixe zen Santi Brouard. Bere goiburua: Haur berriak mundurako, mundu berri bat haurrentzat.

BEREN haur izutuen garraioak gozatzen ezagutu duten ama asko, mitinetan, bilertan eta elkarrizketetan bere eritzi politikoak tinko azaltzen ezagutu duten hainbat politikari eta herritar,

Paulo
AGIRREBALTZATEGI

une gogor eta latzetan (Gernikako juntaetxean erregearen aurrean, manifestaldietan, gartzelan, borrokan hildakoen omenaldietan) ikusi dutenak lagun guztiak bat etorri dira: Gizon leuna, gozoa, irekia, maiagarria, tolesgabea zen Santi. Zintzoa zen.

Eta askok galdetu du, nolatan izan zitekeen iraultzailea hirurogei eta lau urteko gizon baketsu hori. Ez bait zuen ematen askoren buruan dagoen iraultzailearen irudia: garratza, ozpintua, azpikeriaz bete, begigogorra, amorekaitza. Gazte buruberoa.

Ba du gainera konserbakortasunak sarritan bere «adinen filosofia» berezia, bere ideologia zuritzeko. Horren arabera, gazteari onartzen zaio iraultzailea izatea, bere historiari eta ezer defenditzekorik ez omen daukalako: baina adineko zuhurrari bere segurtasuna defenditzea dagokio nonbait. Hortxe oinarritzen da agian gazte «iraultzailearen» bilakaera, adineko kontserbakor bihurtzeraino.

Bestelako filosofia zuen Santik: bere lanbide erosoa, goraki ezagutua, aintzat hartua eta guztiek preziatua zuen: baina bere lanbidearen eta bizibide seguruaren gainetik ipini zuen bere abertzaletasuna eta iraultzailearen hitza. Euskal Herri langilearen askatasunaren aldeko borroka aukeratu zuen, bere segurtasun ekonomikoa arriskutan jartzearaino eta bere lanbidea bertan behe-
ra utzi behar izateraino.

Iraultzaren izpirituak ez du adinik. Gaztetako iraultzaile faltsuak, bere interes pribatua edota botere pertsonala nahiz bere buruaren gorakada eta nabarmentzea bilatzen duena, nolabaitekeo iraultzaren hitz eta hots ozenen artean bada ere, hura bilakatzen da gerora, «heldutasunean», kontserbakorra eta erreak-

zionarioa. Bere bizitza osoan izan dena agertzen da, besterik ez.

Benetako abertzaletasunak eta iraultzailetasunak, ordea, ez dute adinik. Santi Brouardek erakutsi digunez.

EZ du adinik, baina ba du bere heldutasun-prozesua izpiritu abertzale iraultzaileak. Abertzalea iraultzaileagan nola «heldu» den erakutsi digu Santik. Abertzale heldua zen bera. Iraultzailea zen.

Baina euskal abertzaletasunari iraultzaile izateak bakarrik ematen badio heldutasuna, era berean esan daiteke euskal iraultzaileari abertzaletasunak ematen diola heldutasuna. Santik, berriz, euskal abertzale eta iraultzaile helduaren irudia eta eredu eman dizkigu denoi: horixe eza-gutu eta aitortu du egun hauetan herriak.

Bost ezaugarri nabarmen izan zaizkit Santi abertzale iraultzaile helduaren: bere usteetako tinkotasuna, etsaiekiko irekitasuna, lagunaren eritzi ezberdinen sintesi-gaitasuna, guztiekiko leialtasuna, borrokarako jarkikortasuna (erresistentziarako indarra).

Zalantzarik ez dago izpiritu iraultzaileak helduz joan behar duela: seguruenik ez da sortzen iraultzailea: landu egiten da: heldu egiten da. Adinarekin batera helduz doan iraultzailetasuna da benetakoa: ez urteekin batera kontserbakor eta erreakzionario bihurtzen dena.

Txomin Agirrek *Garoa* nobela hasten duen hitzekin amaienezake Santi Brouarden gogorapen eta gorapen hau: «Hura zen gizona, hura!». Joanes haren eta Santi honen arteko ezberdintasunak eta kontrakotasun nabariak kontutan hartuz, jakina.

OHARRA:

Joan den asteko «Azkena» Iparraldeko «Ateka» hilabetejaritik euskaratua zen, argitasun hau ipintzea ahaztu genuen arren.

Horixe da Auzmendi. Bitxia. Berezia.

Donostiako estiloa.

**kirolzaleen
zerbitzutan**

miner

donostia

271050 eta 270447

euskaraz
bizitzeko

ARGIA

**GURE
INFORMAZIOA**

A R R A T S A L D E P A S A

ASTIGARRAGAN

Abenduaren 1ean

larunbata 6tan

bertso saioa

trikitrixa

berbena

Ganbara Taldearen kantaldia

berbena SASI taldearekin

bertsolariak:

Lopategi

Amuriza

Begiristain

Patxi Iraola

Lazkano

Mendizabal

MUGA GAINETIK HERRI BAT

MUGEN GAINETIK ARGIA ASTER